Ўзбекистон - келажаги буюк давлат

Халқ сўзи

1991 йил 1 январдан чиқа бошлаган

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамасининг газетаси

20 ЯНВАРЬ, ПАЙШАНБА. № 14 (762). Сотувда эркин нархда. 1994 йил.

ЎЗБЕКИСТОН ПОЙТАХТИДА ЎТКАЗИЛГАН КАСБЛАР ВА МУТАХАССИСЛИКЛАР ЯРМАРКАСИДА ЮЗДАН ОРТИҚ КИШИ КЎНГЛИГА ЁҚАДИГАН ИШ ТОПДИ

Ярмаркани Тошкентдаги «Машъал» ахборот-таълим ва маданий-маърифий маркази билан шаҳар ҳокимлигининг меҳнат, иш билан таъминлаш ва аҳолини ижтимоий муҳофаза қилиш бош бошқармаси уюштирди.

Билим уйида ташкил этилган ярмаркага келган мутахассислар ҳозирги пайтда Тошкент корхоналари ва ташкилотларида қандай меҳнат ресурсларига эҳтиёж борлиги билан танишдилар. Меҳнат бошқармаси туман бўлимларининг маълумотларига қараганда, ишчи — ҳозир ҳам энг зарур касбдир. Мутахассислигини ўзгартишни хоҳлаган кишиларга шаҳар таълим маркази ёрдам беради. У касбни ўзгартиришда аҳолига бепул хизмат кўрсатади.

«Машъал» марказининг ўзи ҳам истаган кишиларга сифатли таълим бера олади. Марказ ҳамда унинг туман бўлимлари ҳузурида юздан ортиқ турли курслар очилган. Уларда машғулотларни Тошкентдаги олий ўқув юртларининг энг яхши ўқитувчилари ўтказишади. Улар ўқитадиган касблар рўйхати катта. Ҳисобчилар, дизайн ва кийим-кечакни моделлаштириш мутахассислари, телевизор усталари тайёрлаш курсларида таълим олишни хоҳловчилар жуда кўп. Эндигина иш бошлаётган ишбилармонларга маркетинг, менежмент ва иш юритиш соҳасида зарур билим берадиган бизнес мактаби ҳам муваффақиятли ишлаб турибди. Тошкентдаги халқаро бизнес маркази билан дастлабки аҳдномага эришилди. Халқаро бизнес маркази «Машъал» маркази ҳузуридаги бизнес соҳасидаги курсларни яхши баҳолар билан битирган, чет тилларни ва компьютерда ишлашни ўзлаштирган кишиларни танлов асосида ишга жойлаштиришни назарда тутади.

(ЎзА мухбири).

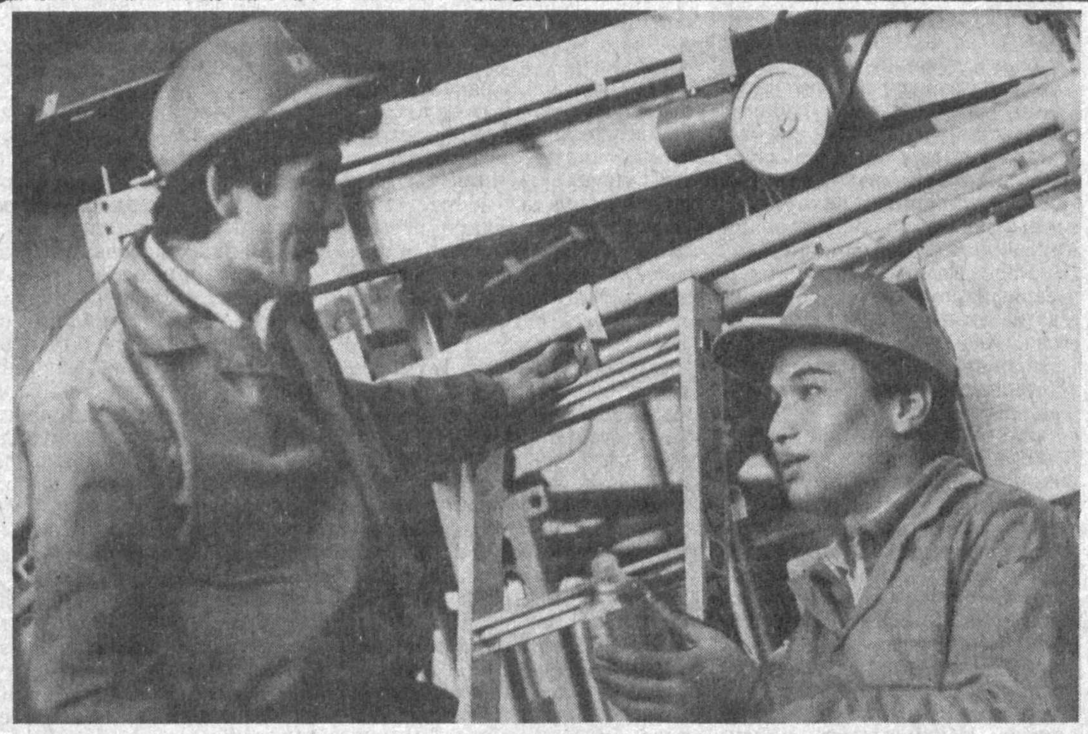

Қибрай тумани яхна ичимликлар комбинати маҳсулотларидан татиб кўрганмисиз? У ерда турли хил чанқовбосди ва мазали ичимликлар тайёрланади. Улар ишлаб чиқараётган ичимликлар халқимизга манзур бўлмоқда.

СУРАТДА: машинистлар Улуғбек Тожибоев ва Ҳусниддин Тўхтабоевлар. Улар ҳар сменада 100 минг дона 1,5 литрлик ҳажмдаги идишларни тайёрлайдилар.

Даврон АҲМАД олган сурат.

ДЕҲҚОНЛАР ИШЛАБ, ҲОРДИҚ ЧИҚАРИШАДИ

Ўтган йили деҳқонлар учун оғир келгани маълум. Олдинда эса баҳор, янги ташвишлар турибди. Унгача бироз дам олиб, билимни ҳам ошириш зарур.

Андижон вилояти деҳқончилик-саноат уюшмаси бригадир ва агрономларнинг қишки ўқувини ҳордиқ чиқариш ҳамда маҳаллий санаторий ва профилакторийларда даволаниш билан қўшиб олиб бориш ташаббуси билан чиқди. Вилоят ҳокимлиги бу ташаббусни қўллаб-қувватлади. Деярли барча туманда бир ҳафталик мана шундек ўқувлар бўлиб ўтди. Машғулотлар пайтида қишлоқ хўжалиги ишлаб чиқариши ходимлари Ўзбекистондаги давлат сиёсати масалаларини ўргандилар, республика Президенти И. Каримовнинг китоблари ва иқтисодий ислоҳотнинг асосий йўналишлари билан яқиндан танишдилар.

Деҳқонлар ўтган йил якунларини таҳлил қилиб, илғор тажрибалар, фан ва техника ютуқларини амалда тадбиқ қилишнинг натижалари билан танишдилар. Йўл қўйилган хатолардан тегишли хулосалар чиқариб, бу йилги вазифаларни муҳокама қилдилар.

Вилоятда бу йил ғўзанинг тўрт-беш навини экиш мўлжалланган майдонларнинг кўп қисмига ўтган йили яхши баҳо олган «Фарғона—3» нави экилади.

Вилоят пахтакорлари ўтган йили 45 минг гектар ерда биостимулятордан фойдаланишган эди. Бу ҳосилни ўрта ҳисобда 3 центнерга оширди.

Ер майдонининг камлиги ва аҳоли сонининг кўпайиш суръати қишлоқ хўжалиги экинлари ҳосилдорлигини оширишни тақазо қилади. Бу маънода Голландия технологияси асосида картошка етиштириш масаласига алоҳида эътибор қаратилди. Чунки, бу усулда фойдаланиш вилоят бўйича ҳосилдорликни икки баравар ошириш имконини берди. Жалолқудуқ туманидаги «Ғалабанинг 30 йиллиги» жамоа хўжалиги эса тўрт баравар кўп ҳосил олди.

Вилоят деҳқончилик — саноат уюшмаси, вилоят қишлоқ хўжалигини кимёлаштириш идораси мутахассислари, қишлоқ хўжалиги институти, Ўзбекистон пахтачилик илмий тадқиқот институтининг Андижон филиали олимлари бригадир ва агрономларга кўп фойдали маслаҳатлар бердилар. Деҳқончилик-саноат мажмуи туман ташкилотлари мутахассислари ҳам тингловчиларни қизиқарли материаллар билан таништиришди. Деҳқонларнинг ўзаро тажриба алмашуви ҳам жуда фойдали бўлди.

Бу машғулотларни ўтказишга Андижон вилоят деҳқончилик-саноат уюшмаси раҳбар кадрлар тайёрлаш ва малакасини ошириш олий мактаби ҳам катта ҳисса қўшди. Бригадир ва агрономлар ўқуви босқичма-босқич ўтказилиб, январь ойининг охирида тугайди. Кейин деҳқончилик-саноат мажмуидаги бошқа оммавий касб эгалари ўқишга киришадилар. Февраль ойининг охирида эса Андижон қишлоқ хўжалиги институти базасида вилоят хўжаликлари раҳбарлари беш кун мобайнида ўз билимларини оширишади.

К. НИЗОМОВ,
ЎзА мухбири.

САМАРҚАНДНИ ЖАҲОН БИЛАДИ

Швециянинг Гётеборг шаҳри ҳокимияти вакиллари Самарқандга келдилар. Гўзал шаҳар аҳли ва унинг қадимий обидалари билан танишув уларда катта таассурот қолдирди. Самарқанд шаҳри ҳокими А. Носиров билан бўлган учрашувда Самарқанд билан Гётеборг ўртасида биродарлик ва ҳамкорлик риштаталарини ўрнатишга келишиб олинди. Маълумки, Гётеборг — Швециянинг энг йирик порт шаҳарларидан бири унда 450 мингдан ортиқ аҳоли истиқомат қилади. Ўзаро ҳамкорлик ҳақидаги ҳужжатлар яқин орада имзоланади.

Қадимий ва ҳамиша навқирон Самарқанд ҳозирги пайтда Қозоғистоннинг Жамбул, АҚШнинг Олимпия, Перунинг Куско шаҳарлари билан биродарлашган. Мазкур шаҳарлар билан ижтимоий-иқтисодий, маданий ва бошқа соҳаларда мустаҳкам алоқалар ўрнатилган.

Ҳ. ШУКУРОВ.

ХАЙРИЯ ЖАМҒАРМАСИНИНГ ТАЪСИС КОНФЕРЕНЦИЯСИ

Нукусда «Соғлом авлод учун» ҳукуматга дахлсиз халқаро хайрия жамғармаси Қорақалпоғистон ҳудудий бўлимининг таъсис конференцияси бўлди. Унинг қатнашчилари бўлимнинг низомини тасдиқладилар, бошқарув ва тафтиш комиссиясини сайладилар.

Шу куни жамғарманинг Қорақалпоғистон ҳудудий бўлими бошқарувининг таъсис пленуми бўлди. Қорақалпоғистон Республикаси Вазирлар Кенгашининг Раиси Р. Йўлдошев бир овоздан жамғарма бошқарувининг фахрий раиси этиб сайланди.

(ҚҚАА—ЎзА).

КАРБИТ АНҚОНИНГ УРУҒИ ЭМАС

Когон шаҳридаги момиқ ишлаб чиқариш фабрикасида карбит цехи қурилди. У бир кунда 250 килограмм карбит ишлаб чиқармоқда. Илгари бу матоҳ анқонинг уруғидек ноёб эди. Бир кило карбит фалон пул бўлиб турган айни пайтда корхонанинг тадбири ўзига иқтисодий фойда келтирмоқда.

Бундан ташқари мазкур фабрикада толани ўрайдиган оқ мато чиқариш ҳам йўлга қўйилди.

Ўз мухбиримиз.

ЎЗБЕКИСТОН: ИСТИҚЛОЛ ОДИМЛАРИ

"Халқ сузи" ва ЎзА мухбирлари хабар қиладилар

ФАКТЛАР * ВОҚЕАЛАР * ЯНГИЛИКЛАР

ГАЗМОЛ — САБЗАВОТ — ЦИТРУС

АНДИЖОН ип газлама ишлаб чиқариш бирлашмаси тўқувчилари бир таноблик иссиқхонада сабзавот маҳсулотлари етиштиришади.

ИССИҚХОНА бирлашма ошхоналари ва боғчаларини маҳсулот билан бемалол таъминлаб, ишчиларга арзон нархларда сотаяпти. Ҳозир иссиқхоналар кенгайтирилмоқда. Ҳадемай, тўқувчилар бу ерда цитрус мевалар етиштиришга киришадилар. Ёрдамчи хўжаликни кенгайтириш учун керак бўладиган ашёлар мавоза йўли билан топиляпти.

КОРХОНА ХЎЖАЙИНЛАРИ — ИШЧИЛАР

ГУЛНОРА СУЛТОНОВА эркаклар кўйлаги тикишнинг ҳаддини олган чеварлардан. Шундай фидойи кишиларнинг саъй-ҳаракатлари билан Жиззах тикувчилик фабрикаси «Эркин» ҳиссадорлик жамиятига айланди. Шу йўл билан корхона «зарарчи»лар сафидан чиқиб, фойда келтирувчилар қаторига қўшилди. Энди чеварлар тикиб чиқараётган ўттиз хилга яқин сифатли кийимларнинг бозори чаққон бўлиб қолди.

МАҲАЛЛА НОНГА ЕЛЧИДИ

ГУЛИСТОННИНГ чекка маҳаллаларидан бирида шаҳар нон заводининг филиали очилди.

ФИЛИАЛГА ўрнатилган нон пиширувчи ускуналар Туркиядан олиб келинди. Бу ерда тайёрланаётган нон маҳсулотлари филиалнинг шу ердаги фирма дўконларида сотилмоқда.

ДАСТГОҲЛАР ЎРНАТИЛМОҚДА

ҚЎҚОН бинокорлик ашёлари ишлаб чиқариш бирлашмаси мармар заводининг биринчи навбатини қуриб битказди.

ЯНГИ корхонада миллий руҳда нақш берилган мармар устун, турли безаклар тайёрланади. Бунинг учун хом ашёлар Қирғизистондан ташиб келтириларди. Энди Нурота ва Ғозғон конларидан олинади.

Бирлашмада силикат ғишт цехи таъмирланмоқда, деворбоп блоклар цехида эса замонавий дастгоҳлар ўрнатилмоқда.

ФАРҒОНАДА ПЕЧЕНЬЕ ЗАВОДИ

ФАРҒОНА водийсининг Тўрғай қишлоғида печенье тайёрлаб чиқарадиган кичик завод қурилди. Корхонага Санкт-Петербургдан харид қилиб келтирилган технологик линия бир кеча-кундузда уч тоннадан зиёд маҳсулот ишлаб чиқариш қувватига эга. Фурқат туман матлубот жамиятининг саъй-ҳаракати билан қурилган завод қишлоқ аҳлини туман марказига қатнашдан холос этди.

СУРАТДА: Ҳалил Жўраев тайёр маҳсулотни савдога жўнатишга тайёрламоқда.

ЖАМОАНИНГ ТОПГАНИ КУПЧИЛИККА

НАМАНГАН «Электротерм» илмий-ишлаб чиқариш бирлашмаси жумҳурият ортапедия марказига юз минг сўм пул ўтказди.

ХАЙРИЯ маблағи шошилинч тиббий ёрдамга муҳтож бўлган етти яшар Тоҳир Ҳасановга аталган. Корхона жамоаси бундай хайрли ишлар учун маблағ аямайди. Чунончи, шаҳардаги Ахсикент маҳалласига тортилган газ қувурлари харажатларини зиммасига олди. Шаҳар футбол клуби, Бобораҳим Машраб номидаги маданият ва истироҳат боғига ҳам ёрдам берди. Хуллас, жамоа ишлаб топаётган маблағларнинг бир қисмидан муҳтож жамоалар моддий манфаат кўришяпти.

Иқтисодиёт янгиликлари

ИЗЛАНИШ САМАРАЛАРИ

АНДИЖОН. «Коммунар» механика заводи асосий маҳсулотдан ташқари пахта, кунгабоқар ва бошқа экинлар уруғидан мой оладиган «ПШМ—200» маркали машина тайёрлади. Ўсимлик мойи етишмаётгани сабабли маҳаллий хомашёга талаб ортди.

Корхона кичик консерва цехлари, ғишт, асфальт заводлари учун машина ва ускуналар ҳам ишлаб чиқармоқда.

* * *

СИРДАРЁ. Хавос темирйўли депоси ходимлари йўловчи ташиладиган вагонларни созлай бошлади.

Ховосликлар Ўрта Осиё темир йўлида биринчилардан бўлиб алоқанинг кабель тизимини жорий этди. Тўла-тўкис электровоз хизматига ўтилгани эса ёнилғи-мойлаш ашёларини тежаш, иш суръати ва сифатини яхшилаш имконини бермоқда.

* * *

Сирдарё вилоятидаги «Наби» фирмаси асосан компьютер олиб сотиш билан шуғулланар эди. Фирма энди халқ истеъмол молларини ҳам ишлаб чиқара бошлади. Гулистондаги савдо тармоқларига ёшлар кийимларининг дастлабки туркуми келиб тушди. Фирманинг тикув цехида тикилган бу кийимлар сифат жиҳатидан чет элдан келтирилаётган маҳсулотлардан қолишмайди. Нархи эса икки баравар арзон. Ҳозир бу ерда кўп одам ишлаётгани йўқ. Аммо йил охирига бориб ишчилар сонини икки юз кишига етказиш мўлжалланмоқда.

* * *

НАМАНГАН. Тўрақўрғон трактор таъмирлаш заводида нефть ва газ қувури лўкидони ишлаб чиқариш йўлга қўйилди. Янги маҳсулотга талаб катта. Корхона яратаётган ускуналарга мустақил ҳамдўстлик мамлакатлари, ҳатто Хитой Халқ Республикасидан ҳам буюртма келаётир.

Таъмирчилар асосий юмуш — ҳайдов тракторига қопламалар тайёрлашни ҳам жадаллаштирмоқда.

* * *

Китоб тумани меҳнаткашлари энди дам олиш учун узоқларга бориб юришмайди. Тумандаги механизациялашган кўчма колонна бу ерда улкан дам олиш зонасини қуришни тугаллаяпти. Ҳозирнинг ўзида бир нечта икки қаватли коттеж фойдаланишга топширилган. Яхши жиҳозланган бош корпус биносида қишки бассейн, сауна, физиотерапия хоналари ишлаб турибди. Дам олиш зонаси туман хўжаликлари олган фойда ҳисобига қурилмоқда. Ҳар бир хўжаликка қурилишга қўшган ҳиссасига қараб ўрин ажратилади.

Тошкентда рус маданияти маркази очилди

Тошкентда рус маданияти марказининг таъсис конференцияси бўлди. Унда маданият маркази олдида турган вазифалар ҳақида гап борди.

Янги ташкил этилган жамоат ташкилоти ўзининг асосий вазифаси — рус халқининг тарихи ва анъаналари билан қизиқадиган ва уларни қадрлайдиган барча кишиларни бу халқнинг бой маданий меросини ўрганишга жалб этишдан иборат, деб билади. Конференцияда таъкидланганидек, Ўзбекистондаги руслар ўз халқига хос хусусиятларни сақлаб қолишда бу ерда истиқомат қилаётган бошқа халқларга қараганда кўпроқ имкониятга эга. Русийзабон аҳоли вакиллари мактабларда, ўрта ва олий ўқув юртларида она тилида билим олади, шунингдек, она тилида театр, кинотеатр ҳамда бошқа томошаларни, телекўрсатувларини томоша қилиш, матбуот нашрларини ўқиш имкониятига эга.

— Биз ишимизга кишиларни фақат миллатга мансублиги жиҳатидангина жалб этишга бутунлай қаршимиз, — дейди Ўзбекистондаги рус маданият маркази бошқарувининг раиси, таниқли филолог олим, республика халқ депутати Сергей Зинин. — Рус тили, рус маданияти Ўзбекистонда истиқомат қилаётган кўпгина миллат вакиллари учун қадрдон бўлиб қолган. Шунинг учун ҳам биз кишилар рус маданиятининг тарихий қадриятларидан кўпроқ хабардор бўлишлари учун қўлимиздан келган барча ишни қиламиз.

Рус маданият маркази «Россия — Ўзбекистон» жамияти билан мустаҳкам ҳамкорликда иш олиб боради. Маълумки, бу жамият бошқаруви сафида ҳамюртимиз, космонавт Владимир Жонибеков ҳам бор.

ОЛИМЛАР ҲИСОБОТИ

Ўзбекистон Қишлоқ хўжалик Фанлари академиясининг бешта тармоқ бўлимларида йиллик йиғилишлар бўлиб ўтди. 18 та илмий тадқиқот институти ҳамда академиянинг бошқа бўлинмалари фаолияти ҳақидаги ҳисоботлар деҳқончилик соҳаси олимлари ва амалиётчи мутахассислар ҳукмига ҳавола этилди. Илмгоҳлардан ҳар бирининг иши республикада иқтисодий ислоҳотларни амалга оширишга, қишлоқ хўжалик ишлаб чиқаришини самарали юритишга, энг муҳим муаммоларни ҳал этишга қаратилганини, шу сабабли бу ишлар мустаҳкам ҳамкорликда бажарилаётганини таъкидлаш лозим.

Масалан, қишлоқ хўжалигини механизациялаш, электрлаштириш ва автоматлаштириш бўлимининг йиллик йиғилишида ўтган йили қишлоқ хўжалигини электрлаштириш ва механизациялаш илмий тадқиқот институтида, шунингдек тармоқ институтларининг механизациялаш бўлимларида бажарилган илмий тадқиқот ва тажриба-конструкторлик ишларининг якунлари муҳокама қилинди. Хусусий ва кичик хўжаликларда митти тракторлардан фойдаланиб, сабзавот экинлари ва картошка етиштириш технологияси ишлаб чиқилгани, картошка етиштиришда маҳаллий шароитни ҳисобга олиб, Голландия технологиясининг айрим жиҳатларини қўллаш ҳақидаги хабарлар катта қизиқиш уйғотди. Олимлар экинларни суғоришнинг тежамли усулларини, хусусан ғўзани томчилатиб суғориш усулини, пахтани машиналар билан териб олишга тайёрлашнинг мукаммал агротехникасини деҳқонларга тавсия қилдилар. Ғўзапоя ва шоли похолини ўрам қилиб тайёрлашнинг янги технологиясига эътиборни жалб қилди.

Йиғилишларда иштирок этган Қишлоқ хўжалик вазирлиги мутахассислари, конструкторлар ва машинасозлар, республика Фанлар академияси ҳамда олий ўқув юртларининг олимлари Қишлоқ хўжалик фанлари академияси бўлимларида қилинаётган ишларни умуман маъқуллаб, ҳозирги вақтда янги ишланмаларни амалда жорий этиш, илм-фан ва саноат саъй-ҳаракатларини бирлаштириш ҳар қачонгидан ҳам муҳим муаммога айланганини таъкидлашди. Республикада қишлоқ хўжалик техникасини, қишлоқ хўжалик учун зарур бўлган бошқа турдаги маҳсулотларни ишлаб чиқаришни йўлга қўйиш, бундай техникани валютага сотиб олишни мумкин қадар камайтириш мураккаб, лекин ҳал этиш мумкин бўлган вазифа эканлиги муҳокама чоғида таъкидлаб ўтилди. Бунинг учун қўшма корхоналар ва кичик корхоналар ташкил этиш тавсия қилинди. Улар бирбири билан рақобатлашиб, деҳқонлар учун зарур бўлган сифатли маҳсулот ишлаб чиқариши мумкин. Қишлоқ хўжалик фанлари академиясининг олимларига, шунингдек, қишлоқ хўжалик экинларини етиштиришнинг рақобатга бардош бера оладиган муқобил технологияларини яратишга доир илмий-техникавий дастурларни ишлаб чиқиш, бозорни хилма-хил қишлоқ хўжалик маҳсулотлари билан тўлдириш, республика аҳолисини зарур маҳсулотлар билан таъминлаш, деҳқончилик — саноат мажмуи экспорт имкониятларини оширишдан иборат асосий мақсадга тезроқ эришиш учун имкони бўлган ҳамма ишни қилиш тавсия этилди.

Г. КОВАЛЬ,
ЎзА мухбири.

НАВОИЙ вилояти Қизил тепа туманидаги Қосим Қобилов номидаги хўжаликда янги консерва заводи ишга тушди. Завод ҳозирнинг ўзида 14 хил маҳсулот ишлаб чиқармоқда. Улар тез орада минерал ва турли шарбатли ичимликлар қуйиш тармоғини ҳам ишга туширишмоқчи.

СУРАТДА: завод ишчилари С. Ширинов ва С. Солиев иш устида.

Т. НОРҚУЛОВ сурати.

КАФОЛАТ

«Ўзбекистон Ҳаво йўллари» компаниясининг Тошкентдаги таъмирлаш заводи цехларида обдон тикланган ҳаво кемалари иккинчи муддат ҳам хизмат қилмоқда.

Бу жамоа ҳамиша таъмирлаш ишларини юқори сифатли бажариш билан шуҳрат қозонган. Аммо, таъмирловчилар ҳам анъанавий иқтисодий алоқалар узилиши сабабли қийинчиликларга дуч келдилар. Муаммолар кўп бўлишига қарамай, бу ерда жамоа сақлаб қолинди, малакали ходимлар қисқартирилмади.

Корхонада Ил—62М маркали самолётлардан ташқари ИЛ—76 ва ИЛ—86 ҳаво кемаларини тиклашнинг мураккаб технологик жараёнлари ҳам ўзлаштирилди. Бунинг аҳамияти катта. Чунки Ўзбекистон миллий авиакомпаниясида шу маркадаги машиналар ҳам кўп, уларнинг анчагина қисми хизмат муддатини ўтаб бўлган. Мана энди корхона қудратли ҳаво кемаларининг уч хилини таъмирлаб, яна парвоз қилишига «фотиҳа» бермоқда.

— Биз ходимларимизнинг бекор туриб қолмаслигини таъминлаш ҳамда жамоамиз иқтисодий аҳволини мустаҳкамлаш мақсадида шу ишга қўл урдик, — дейди заводнинг бош муҳандиси А. Миндарь. — Собиқ Иттифоқнинг кўпгина республикалари ҳозир самолётларини ўз кучи билан таъмирлашга ҳаракат қилмоқда. Улар иқтисодий қийинчиликлар туфайли шундай қилишга мажбур бўлишмоқда. Масалан, 1994 йил учун бутловчи маҳсулотлар етказиб бериш юзасидан режалаштирилган 330 шартномадан атиги 65 тасини имзоладик. Бундай маҳсулотларни етказиб берувчи корхоналар йилнинг биринчи чораги учун ҳақни олдиндан тўлашни, шунда ҳам эркин муомаладаги валюта ёки Россия рубли билан тўлашни талаб қилмоқда. Валюта йўқ, деб қўл қовуштириб ўтиришимиз керакми? Биз бундай аҳволдан чиқиш йўлларини қидириб топяпмиз. Масалан, оддий эритгич (уни биз Москва вилоятидаги Загорск заводидан олар эдик) йўқлиги сабабли бўяш цехи тўхтаб қолмаслиги учун эритгич таркибидаги моддаларни ўзимиз харид қилиб, ўзимиз тайёрлай бошладик. Бундай мисолларни кўплаб келтириш мумкин.

Аммо, барибир, меҳнат жамоасининг асосий вазифаси — ҳаво кемаларини сифатли таъмирлаш бўлиб қолмоқда. Тошкентдаги самолётларни таъмирлаш заводининг шуҳратига доғ тушмайди!

И. САФАРГАЛИЕВА,
ЎзА мухбири.

• Ислоҳот одимлари

...Рўзимат Отажонов— ғалати феълли раис. Бундан бир-бир ярим йил аввал хўжалик мулки саналган ўндан зиёд катта-кичик бинолар, корхоналар, иншоотларни истиҳолага бормай сотиб юборди. Раис ўзининг бу қилмиши билан бутун туманда овоза бўлди.

ШОМАХУЛУМ— ИШБИЛАРМОНЛАР ҚИШЛОҒИ

Яқинда мухбирлик қароргоҳимизга Хивадан қўнғироқ бўлди. «Бир келиб кетмасангиз бўлмайдиганга ўхшайди», — деди— туман газетаси муҳаррири Шержон Машарипов. У мени тўппа-тўғри «Ўзбекистон» жамоа хўжалиги раиси Рўзимат Отажоновнинг ҳузурига бошлади.

Шу куни биз раис билан Шомахулум қишлоғи бўйлаб кўп ва хўп кездик. Меҳнат аҳли ва мутасаддилар билан гурунглашдик. Оз эмас, нақд 17 жойда хусусий ва кичик корхоналарга дуч келдик.

— Бизга мол ва маҳсулотни сотувчилардан кўра ишлаб чиқарувчилар кўпроқ керак, — дейди Рўзимат ота. — Чунки тўқлик ва тўкинчиликнинг асосий манбасини ишлаб чиқариш белгилайди. Бу соҳани ривожлантиришимиз учун хусусийлаштиришга кенг ўрин беришимиз зарур. Шу боисдан ҳам биз кўпроқ мулкни хусусий кишилар, ишбилармон, тадбиркор, омилкорлар қўлида жамланиши учун ҳаракат қилаяпмиз. Лекин ишбилармонликка кенг йўл очилаётганлигининг бош сабаби бу ҳам эмас. Қишлоғимизда аҳоли сони аллақачон 15 минг кишига етди, —деб сўзида давом этди раис.— Ер майдонлари чекланган. Энди фақат деҳқончилик билан қишлоқ аҳлини едириб-кийдириб, иш билан таъминлаш амримаҳол бўлиб қолди.

Шунинг учун ҳам қисқа муддат ичида «Ўзбекистон» жамоа хўжалиги маблағи ҳисобига Шомахулумда ун, гуруч, мева-сабзавот консервалари, макарон, ғишт, ёғоч-тахта ва бошқа қурилиш материаллари ишлаб чиқариш, тўқувчилик, тикувчилик, жун ва ип йигириш, металлсозлик каби кичик корхоналар вужудга келтирилди.

— Ўйлаб қарасак, бу тадбир ҳам тўкинликка етаклай олмас экан, — дангал гапирди пировардида Р. Отажонов. — Юртбошимиз ва ҳукуматимиз раҳбарлари мулк хусусий кишилар қўлига ўтсагина бир-иккига, ўн-юзга, мингга, миллионларга дўнади, дейишгани айни ҳақиқат бўлиб чиқди.

Хусусий қўлларга жамланган ишхоналар жамоа қарамоғидаги корхоналарга қараганда ҳар жиҳатдан афзал эканлигини ҳаёт исботлади. Шу боис хўжаликнинг қатор ёрдамчи корхоналари ва фермахоналари талабгорларга бирин-кетин сотилди. Бу жараёнда янги шаклланган хусусий кичик корхоналар сони ҳам 10 та дан ортиб кетди. Ҳозирги кунда жамоа хўжалигимиз ҳудудида 7 та қурилиш-таъмирлаш, таъминот ва хизмат кўрсатиш, 7 та тўқувчилик, тикувчилик, йигирувчилик, 3 та озиқ-овқат маҳсулотлари ишлаб чиқариш корхоналари, 2 та фермер хўжалиги, 4 та фермахона хусусий ва ҳиссадорлик тартибида фаолият кўрсатаяпти. Хўжалик тасарруфидаги мева-сабзавот консервалари заводи, гуруч ишлаб чиқариш цехи ҳадемай ўзининг чинакам эгалари ихтиёрига топширилади.

Раис жамоа мулкини аллакимларга сотиб, гарданидаги юкдан қутилди-да, дерсиз. Ҳа, у шундай қилди. Пировардида хўжаликнинг ўзинигина эмас, балки Хивадаги энг йирик қишлоқ аҳлини ҳам равнақ, рўшнолик йўлига етаклади. Унинг нишоналарини бугун ҳар қадамда учратасиз. Бунга биргина мисол. Мазкур корхоналар хусусийлаштирилгунга қадар бир неча миллион сўмлик маҳсулот берган бўлса, эндиликда 400 миллион сўмга баробар нознеъмат ишлаб чиқариш режалаштирилаяпти. Маҳсулот турлари ҳам 30 хилдан ошиб кетди. Корхоналарда ишловчилар сони эса 300 кишига яқинлашиб қолди.

Шу ўринда, қишлоқдаги турмуш муаммолари ўз-ўзидан, жўнгина ҳал этиб қўйилган экан-да, дея хулоса чиқаришга шошилманг. Кўзга яққол чалина бошлаган жамики ислоҳотлар замирида чинакам меҳнат, кураш, машаққат, шижоат, интилиш ва изланиш намуналари мужассам.

...«Чаношиқ» кичик корхонаси ҳовлисига қоқ туш пайти кириб бордик. Жамоа тамадди қилаётган ёки ҳордиқ чиқараётган бўлса керак, деб ўйлагандик. Аксинча, 30 чоғли киши ҳовлидаги усти ёпиқ машинадан юкларни шоша-пиша тушириб олмоқда. Маълум бўлишича, жамоа бир ойдан буён илҳақ кутаётган сунъий ип ва жун калавалар келтирилган экан.

— Дастгоҳлар энди тўла қувват билан ишга тушади, — дейди мамнун оҳангда корхона раҳбари Мақсуд Бойжонов.

Рўзимат Отажоновнинг уқтиришича, сифат ва чиройда машҳур Хива гилам комбинати маҳсулотлари билан бемалол рақобатлаша оладиган гилам-поёндозларни айнан шу кичик корхона ишлаб чиқармоқда. Корхонани бундан бир йилча муқаддам 5 кишидан иборат қишлоқ ишбилармонлари гуруҳи 262 минг сўмга сотиб олган экан. Фақат тайёр маҳсулотнинг 40 фоизини жамоа хўжалигига сотиш шарти билан.

Гиламларни биз мукофот сифатида пешқадамларимиз, фахрийларимиз, фаолларимизга тарқатамиз, бева бечораларга тақдим этамиз, қурилаётган чойхонаю шийпонхонамизни, томошагоҳ ва ҳордиқ чиқариш масканларимизни безаймиз.

Очиғини айтсам, корхона хўжалик ихтиёрида фаолият кўрсатган чоғлар ҳозирги маҳсулотнинг 10 дан бирини ҳам беролмаганди. Энди эса... Бундоқ қараганда, корхона номигагина кичик. Аслида биною тўқув-йигирув дастгоҳларининг салобатини кўрганлар уни асло кичикка йўйишмайди. Тўқув цехига ўрнатилган иккита улкан дастгоҳ кўринишидан анча эскирган, бироқ ўта замонавий.

— Бу дастгоҳларнинг ҳар бирини бир пайтлари Белорусдан атиги 2 минг сўмга сотиб олганмиз, — деди корхона раҳбари ажабланаётганимизни пайқаб — Ташиб келиш ва ўрнатиш ҳаражатларини ҳам қўшиб ҳисоблаганда, ҳар бирига жами 6 минг сўм маблағ сарфланди. Олинаётган даромад эса ўнларча миллион сўм. Яқинда 6 миллион сўм харжлаб, яп-янги жун ва ип калавалаш дастгоҳини сотиб олдик. У тўқув цехининг хом ашёга бўлган эҳтиёжини бемалол қондиради. Бироқ ташвишлар ҳам йўқ эмас. Хом ашёни асосан хориждан ҳарид қиламиз. Лекин қаловини топсанг қор ҳам ёнади деганларидек, корхона бир маромда фаолият кўрсатаяпти, даромад ҳажми ҳам муттасил ортаяпти.

Олий маълумотли муҳандис Назарбой Отажонов раҳбарлик қилаётган «Раҳмат» кичик корхонаси ҳам қишлоқ индустрияси устунларидан бири. Бунёдкорлик, таъмирлаш ва ёғочни қайта ишлашга ихтисослашган мазкур ишбилармонлар жамоаси ўтган бир йил ичидаёқ манаман деган қурилиш-монтаж ташкилотлари билан рақобатлаша олиш мақомига эришди. Туманнинг барча номдор бинокор, дурадгор ва монтажчи усталари эндиликда омилкорлар сафидан муқим ўрин эгаллашганки, буни ютуқлар гарови, десак ҳеч муболаға бўлмас. 30 кишилик ана шу жамоа саноқли ойлар ичидаёқ ўзи учун йирик ишлаб чиқариш (бу ерда ҳатто бетон плиталар ҳам тайёрланади) базаси, жамоа хўжалиги учун эса болалар боғчаси, ҳаммом қурилишларини поёнига етказди, ўнларча оилаларга янги иморатлар қуриш ва таъмирлашда ёрдам кўрсатди. Омилкорлар жамоасининг истиқболи порлоқ. Яқин фурсат ичида қишлоқ хонадонларини тоза ичимлик сув ва табиий газ билан таъминлаш борасидаги бунёдкорлик ишларига ҳам қўл урилади.

Хайрли ишларнинг бошида турганлар сафида Илҳом Иноятов раҳбарлик қилаётган ун ишлаб чиқариш корхонаси ҳам бор. Кейинги йилларда воҳада дон етиштириш ҳажми сезиларли даражада ортгани Илҳомжон сингари уддабуррон йигитлар учун айни муддао бўлди. Кунига 25 тонна ун ишлаб чиқарувчи мўъжаз корхона (бу миқдордаги маҳсулот Хива шаҳри ва тумани эҳтиёжини тўла қоплайди)ни ҳаш-паш дегунча жиҳозлаб, элдошлар хизматига бел боғлашди. Бу ерда ҳамма нарса бут. Дон келтирилса бас, қоплар унга тўлиб чиқаверади.

Қишлоқ катта бунёдкорлик ишлари оғушида. Буни эски мактаб биносини таъмирлаб, тўқувчилик, тикувчилик, кимёвий плёнкалар, идиш-товоқлар корхонасини очишга ҳозирлик кўраётган Маткарим Матназаров, Умар Жуманиёзов, қурилиш-бунёдкорлик, металл буюмлар ясаш, пайвандлаш, ўсимлик ёғи ишлаб чиқаришда кенг фаолият кўрсатаётган Азимбой Юсупов, Рустам Одамов сингари тадбиркорлар бошқош бўлган ишхоналарда, хусусий ғишт заводлари, фермер хўжаликлари ва акциядорларга қарашли фермахоналар мисолида яққол кўрдик.

...Қизиқ, қишлоқда колхоз тузуми ҳукмронлиги йилларида бирон кимса эл манфаати йўлида бу қадар кўп елиб-югурмаган, чўнтагидан минглаб сўм нарёқда турсин, ҳатто сариқ чақа харжлашни ҳам ўзига эп билмаганди. Бу каби юмушларга хўжалик ғазнасидан маблағ сарфлаш ҳам кенг русум бўлмаганди. Элга берсанг, оласан. Хўжалик раҳбари Р. Отажоновнинг гувоҳлик беришича, қишлоқда ишлаб чиқариш ва хизмат кўрсатиш масканлари фаолиятини йўлга қўйиш учун биргина шу йилнинг ўзида 400 миллион сўм маблағ сарфланибди. Хўш, у кимнинг чўнтагидан, дерсиз? Албатта, ишбилармонлар чўнтагидан.

...Шомахулумдан жўнаб кетаяпмиз. Кўрганларимиз оддий нарсалар эмас: истиқлол ва ислоҳотнинг дастлабки намуналари, истиқбол дарахти мевалари.

Абдулла СОБИРОВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ТАДБИРКОРЛАР КЕНГАШМОҚДА

Наманган вилояти иқтисодиётини ривожлантиришга ишбилармонлар қўшадиган ҳиссани қандай кўпайтириш мумкин, қандай қилиб бозорни мол билан тўлдирса бўлади? Наманганда иқтисодий ислоҳотни жадаллаштириш муаммоларига бағишлаб ўтказилган кенгашда шу ҳақда гап борди. Унда маҳаллий ҳокимият идораларининг вакиллари, корхоналар, ташкилотлар, хўжаликлар раҳбарлари иштирок этдилар ва ишбилармонлар билан биргаликда вилоятда ишбилармонликни ривожлантиришнинг асосий йўналишларини белгилаб олдилар. Кенгашда ишлаб чиқилган дастур давлат иншоотларини давлат тасарруфидан чиқаришни тезлаштиришни, тижорат тузилмаларига катта иқтисодий ва молиявий мустақиллик беришни, хорижий компаниялар билан биргаликда барпо этилган қўшма корхоналар фаолиятини ҳар томонлама қўллаб-қувватлашни, солиқ ундириш тизимини такомиллаштиришни кўзда тутади.

(ЎзА).

• Мустақил Ўзбекистон қонунлари амалда

Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгашининг ўтган йил сентябрь ойида бўлиб ўтган ўн учинчи сессиясида «Фуқароларнинг ўзини ўзи бошқариш органлари тўғрисида» Қонун қабул қилинган эди. Қонунга асосан барча қишлоқ кенгашлари ва маҳаллаларда оқсоқоллар ва уларнинг маслаҳатчилари сайландилар.

Мухбиримиз Қашқадарё вилояти ҳокимининг муовини Р. Раҳмонов билан ушбу қонун қандай амалга оширилаётганлиги ҳақида суҳбатлашди.

БОШҚАРУВ ТАКОМИЛЛАШДИ

— Ушбу ҳужжат бошқарув тизимини қайта шакллантиришда, фуқароларнинг ўзини ўзи идора этишида қандай самаралар беради?

— Ўзини ўзи бошқариш органлари бу ҳақдаги Қонунда белгилаб қўйилганидек, жамият ва давлат ишларининг йўлга қўйилишида фуқароларнинг иштироки, ўз бурч ва ҳуқуқларини рўёбга чиқаришларини таъмин этади. Шунингдек, ҳар бир ҳудудда фуқароларнинг ижтимоий ва хўжалик вазифаларининг ҳал этилиши, оммавий тадбирларнинг амалга оширилишида фаол иштирокини таъминлайди. Давлат ҳокимияти ва бошқарув органларига Ўзбекистон Республикаси қонунлари, Президент Фармонлари, ҳукумат, халқ депутатлари кенгашлари, ҳокимлар қарорларининг бажарилишига фуқароларни жалб этади.

Маҳалла ёки қишлоқ кенгашлари ҳокимиятнинг дастлабки, айни пайтда халққа энг яқин бўғинлари саналади. Ҳар иккала бошқарув тизими ҳар бир фуқаро учун яқин, унинг яхши-ёмон кунларидан, ташвишу қувончларидан хабардор. Шундай экан қишлоқ кенгашлари, маҳалла қўмиталари ишини такомиллаштирмасдан туриб, бошқарувни янгича асосларда ташкил этиб бўлмайди.

— Илгари маҳалла қўмиталари зиддиликда, бошқача ном билан юритилмоқда. Ҳокимият бошланғич бўғини идорасида лавҳа ўзгариши билан, иш моҳияти, ҳаракат йўналишида ўзгаришлар бўладими?

— Қишлоқ кенгаши, маҳалла қўмиталарининг номи ўзгартирилиши билан иш моҳияти ўзгариб қолмайди.

Айтинг-чи, қишлоқ кенгаши деб номлаган билан, қишлоқларда амалга оширилган, бажарилаётган тадбирлар кенгаш орқали маслаҳатлашиб, амалга оширилармиди? Албатта, йўқ.

Эндиликда, фуқароларнинг бевосита иштирокида қишлоқ ёки маҳаллаларнинг оқсоқоллари ва уларнинг маслаҳатчилари сайландилар. Илгари қишлоқ кенгаши раислари, халқ назаридан панада, сессияларда сайланганлар. Оқсоқолларни эса халқ сайлади. Шунинг учун улар халқ орасида энг юқори нуфуз ва обрўга эга кишилардан саналадилар.

Оқсоқоллар сайланиши билан қишлоқ ва маҳаллаларга ҳам қадриятларимиз яна бир карра қайтгандек бўлди. Ахир, қадимда ҳам қишлоқ ва маҳаллаларда ишни оқсоқоллар ташкил этишган, бошқарувни олиб борганлар. Оқсоқолларни сайлаш бундан бир аср муқаддамгидек, уларнинг қўлига дарра тутқазиб, барча ҳуқуқни уларга бериб қўйиш эмас, балки, халқимизнинг азалий урф-одатлари асосида ҳозирги замон талабларига тўла жавоб берадиган даражада иш юритишга қобил кишиларни сайлашдан иборат бўлди.

Кези келганда, шуни ҳам таъкидлаш лозимки, оқсоқол — якка ҳоким эмас. Ҳар бир катта-кичик тадбирларни амалга оширишда қишлоқ ёки маҳалла оқсоқоллари фуқаролар томонидан сайлаб қўйилган маслаҳатчиларга таяниб иш кўрадилар. Ҳар бир қарор маслаҳатчиларнинг фикри билан ҳисоблашилган ҳолда қабул қилинади ва кучга киради.

— Қишлоқ ёки маҳаллаларга қандай кишилар оқсоқолликка сайландилар? Уларни сайлаш чоғида касб-кори, мутахассисликлари ҳисобга олиндими?

— Энг аввало, сайловлар пайтида бу масала халқнинг ўзига ҳавола этилди. Чунки, оқсоқол бўлгандан кейин чинакам оқсоқоллик қилиши ҳам керак-да! Биринчидан, ёш йигит оқсоқол бўлиб сайланди дейлик. У қандай қилиб, ўз қишлоғида давраларнинг тўрига ўтади, ўзидан катта ёшдаги кишиларга иш буюради. Сайлов пайтида масаланинг ана шу жиҳатларига ҳам эътибор қаратилди. Энг муҳими, оқсоқолнинг эл орасидаги обрўи, ташкилотчилигига, кўпчиликни эргаштира олиш сифатларига эътибор берилди. Ҳозирги пайтда қишлоқ хўжалигида иқтисодий ислоҳотларни кенг жорий этиш учун ҳисоб-китобни яхши биладиган мутахассислар зарур. Оқсоқоллар эса хўжалик масалаларини ҳал этиш, қишлоқларда ширкатлар, фермер хўжаликлари, ҳиссадорлик жамиятлари ташкил топишида, уларнинг фаолиятини йўналтириб юборишда ҳам бош бўладилар, ташкилотчилик қиладилар.

— Мустақиллигимиз қўлга киритилиши билан қишлоқларда ҳам талайгина муаммолар юзага қалқиди. Ана шулардан бири — иқтисодий қийинчиликлар туфайли вужудга келган жиноятчилик, гуруҳбозлик бўлаяпти. Қишлоқ ва маҳаллаларда бошқаришнинг янгича тизимига ўтилиши ҳаётимиздаги ана шундай салбий ҳодисаларнинг олдини олишга қандай таъсир кўрсатади?

— Ўринли савол. Касални яширсанг — иситмаси ошкор этади. Кейинги пайтларда ўтказилган ижтимоий текширишларга кўра вилоятимиздаги мавжуд 205 та қишлоқ ва маҳалла кенгашларидан 68 тасида ўтган йил мобайнида 1992 йилга нисбатан жиноятчилик кўпайганлиги қайд этилди. Жиноятлар содир этилаётган жойларда қишлоқ кенгашлари, маҳаллалар қўмиталари етарли равишда иш олиб бормаётганликлари аниқланди. Қишлоқ кенгашлари, маҳалла қўмиталари асосан фуқароларга турлича маълумотномалар ёзиб бериш, тўй-маъракаларини ўтказиш билан ўралашиб қолганлар. Қишлоқ кишиларининг иш билан банд бўлишлари, мактабларда таълим-тарбиянинг йўлга қўйилиши, кимнинг нима билан шуғулланиши билан шуғулланмаганлар. Натижада Қарши туманидаги Дашт қишлоқ кенгаши ҳудудида бир неча бор аҳолининг чорва молларини ўғирлаш билан боғлиқ жиноятлар содир этилди. Қишлоқ кенгаши бўйича 11 хонадонга мулкий зарар етказилган. Яккабоғ туманидаги 10 та қишлоқ кенгашларининг 7 тасида турли жиноятлар сони кўпайган.

Маълум бўлишича, ана шу жиноятчиларнинг аксарияти қишлоқ фуқароларининг фарзандлари бўлиб чиқди. Демак, қишлоқ кенгашлари ҳеч қаерда ишламай, айрим ҳолларда фойдали меҳнатдан бўйин товлаб юрган ёшларга бефарқ бўлган, улар билан фаол иш олиб бормаган. Оқсоқолларни сайлаш чоғида ана шу масалаларга жиддий эътибор қаратилди. Бугунги оқсоқол ўз ҳудудидаги фуқароларнинг даҳлсизлигини таъминлаш учун ҳам масъул шахсдир.

Маҳаллийчилик, уруғ ажратиш тараққиётимизга энг катта тўғаноқ, ёшлар тарбиясига салбий таъсир этувчи хавфли иллат эканини ҳаммамиз биламиз. Оқсоқоллар ва уларнинг маслаҳатчиларини сайлаш давомида жамиятимиз келажагига, халқимиз манфаатларига зид ҳолатларга зарба берилди. Бу салбий ҳолатлар кенг оммага тушунтирилди. оқсоқолларнинг эл-юрт назарига тушган кишилардан сайланишига эришилди.

Қишлоқ ёки маҳалла оқсоқоли биринчи навбатда дили пок, намунали оила бошлиғи бўлиши керак. Чунки нопок ишларга қўл урган киши бошқаларга ўрнак бўлиш нари турсин, ҳатто камчиликларини ҳам айта олмайди. Оқсоқолнинг бурч ва ҳуқуқлари қонун билан ҳимояланган, асослаб берилган. Уларнинг ҳуқуқлари хўжаликларнинг раҳбарлари, ташкилотларнинг бошлиқлари билан баббаравар. Демак, оқсоқоллар ўзлари раҳбарлик қилаётган ҳудудларда аҳолининг осойишта, фаровон яшашини таъминлабгина қолмасдан, хўжалик вазифаларининг бажарилишига ҳам бош қўшадилар.

Қишлоқ ва маҳаллаларда оқсоқоллар, уларнинг маслаҳатчилари сайлангани билан шаҳар ва туман ҳокимликлари, туман ва вилоят миқёсидаги ташкилотларнинг вазифаси тўла-тўкис уддаланган деб, бўлмайди. Ҳали оқсоқоллар ишини мувофиқлаштириш, ташкил этиш бўйича тайёр дастурлар йўқ. Бу тўғрида қабул қилинган қонун эса йўлланма, холос. Оқсоқолларнинг кўпчилиги биринчи марта сайланганлигини назарда тутадиган бўлсак, улар юқори ташкилотлар, жамоатчилик томонидан уюштириладиган амалий ёрдамларга муҳтож эканликларини аниқ сезамиз. Эндиги вазифа, ҳар бир қишлоқ, маҳаллада халқимизнинг азалий урф-одатлари асосида, замон талабларига жавоб берадиган, мамлакатимизни қисқа муддатларда иқтисодий қийинчиликлардан олиб чиқишга имкон яратадиган бошқарув тизимини шакллантиришдан иборатдир. Ана шу орзуларга қанчалик тез эриша олишимиз кўп жиҳатдан оқсоқолларнинг фидойилигига, ватанпарварлигига ва тадбиркорлигига боғлиқ.

П. ГАДОЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

ДАРСЛИКЛАР ҲАМКОРЛИКДА ТАЙЁРЛАНАДИ

17 январь куни Буюк Британиянинг маданий ҳамкорлик ишлари билан шуғулланувчи Британия кенгаши билан Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус ҳамда Халқ таълими вазирликлари ўртасида инглиз тилини ўқитиш бўйича ўрта мактаб ва олий ўқув юртларига мўлжалланган дарсликлар, ўқув қўлланмалари тизимини ҳамкорликда яратиш тўғрисида битим имзоланди. Бу билан Президентимиз Ислом Каримовнинг Буюк Британияга расмий-амалий сафари чоғида имзоланган битимларни амалга татбиқ этиш, шунингдек, Ўзбекистон Олий ва ўрта махсус ҳамда Халқ таълими вазирликлари билан Буюк Британия ва Шимолий Ирландия бирлашган қироллиги халқ таълими тизими орасида яқин муносабатлар ўрнатиш борасида дастлабки дадил одим ташланди.

Ҳужжатни Британия кенгашининг Анқарадаги идораси маслаҳатчиси Алан Маунфорд, Ўзбекистон Республикаси Олий ва ўрта махсус таълим вазири Жўра Абдуллаев ҳамда Халқ таълими вазири муовини Ҳайриддин Маъсудов имзолади.

Ҳужжатларни имзолаш расмий маросими сўнгида ЎзА мухбири республика Олий ва ўрта махсус таълим вазири, академик Жўра Абдуллаевга бир неча савол билан мурожаат қилди.

— Муҳтарам вазир, бугун имзоланган битим мамлакатимизга, халқимизга нима беради?

— Аввало, шуни таъкидлашни истардимки, таълим тарихида биринчи маротаба ўзбек ва инглиз муаллифлари ҳамкорликда дарслик ҳамда қўлланмалар яратишга бел боғлаяптилар. Маълумки, шу пайтга қадар тузилган дарсликларда юртимиз тарихи, маданияти, ўзига хос шарт-шароитлари ҳисобга олинмай келинар эди. Энди яратилажак дарсликларни ўқийдиган ёшлар ҳам тил ўрганади, ҳам ўз тарихини, табиатини ўрганади. Демак, бу дарсликлар ёшларни ватанпарварлик руҳида тарбиялашдек муқаддас бурчни амалга оширишда мураббийларимизга яқиндан ёрдам беради. Қолаверса, хорижда дарслик яратиш тажрибасини ўрганиш ёш муаллифларимизнинг бу борадаги малакасини оширади. Жаҳон андозаларида тузилган дарсликларга ва шундай дарсликларни туза оладиган муаллифларга эга бўлиш эса, ўз навбатида, келгусида тайёрлайдиган мутахассисларимиз савиясини, уларнинг тил ўрганиш даражасини белгилайди.

— Битимни амалга ошириш учун маблағ ажратиш масаласи қандай ҳал этилади?

Битимни бажаришга тегишли бўлган барча сарф-харажатлар, асосан, Англия томонидан қопланади. Биз фақат, Лондонга борадиган 10 нафар муаллифнинг бориш-келиш йўл харжини зиммамизга оламиз. Англия томони китобларни тайёрлаб, чоп этишгача — барчасини маблағ билан таъминлайди. Яна бир нарса қулай бўлдики, Англияда босилган китобларнинг босма қолиплари бизга юборилади. Тайёр қолиплар китоб чиқаришни бир қадар тезлаштиради, дарсликларнинг нархи ҳам арзонга тушади.

— Жўра Абдуллаевич, ушбу битимнинг дастлабки самаралари юз кўрсатиши учун қанча муддат керак?

— Ўрта мактабларнинг 5—11 синфлари, олий ўқув юртлари 1—3 босқич талабаларига мўлжалланган 11 та дарслик 1996 йилнинг июнига қадар тайёр бўлиши керак. Бу, албатта, муаллифларимизга катта масъулият юклайди. Ўйлайманки, хорижга юбораётган ходимларимиз Ўзбекистон келажаги бўлган ёш авлодни тарбиялаш йўлида жону дилдан меҳнат қиладилар.

— Яна қайси мамлакатлар билан таълим соҳасида ҳамкорлик қилиняпти? Келгуси режаларингиз ҳақида ҳам тўхталсангиз.

— Истиқлол бизга жаҳоннинг кўплаб мамлакатлари билан ҳамкорлик қилиш имкониятини берди. Хабарингиз бор, Туркияда 2 мингдан ортиқ талаба ўқияпти. Ўқитувчи, аспирант ва талабаларимиз Америка Қўшма Штатларига мунтазам малака оширишга бориб-келиб турибдилар. Англия, Хитой, Мисрда таълим олаётган ёшларимизнинг сони тобора ортмоқда. Биз мазкур йўналишдаги фаолиятни келгусида янада кенгайтиришни режалаштиряпмиз. Албатта, хорижлик ҳамкасблар билан биргаликда дарслик яратиш борасида қилаётган ишларимиз ҳали — дастлабки қадам. Бугун биз ҳамкорлик деб аталган катта бир иморат пойдеворига ғишт қўйдик. Ишонаманки, бу хайрли иш келгусида ўз самарасини беради. Истиқболда бу ишни давом эттириб, мактаблар, техникум ва коллежлар учун яна 10 тача дарслик тайёрлашни мўлжаллаб қўйдик.

Ғулом МИРЗО
суҳбатлашди.

БУХОРО ЯНГИЛИКЛАРИ

ТРОЛЛЕЙБУС ҚАТНАЙ БОШЛАЙДИ

МАЪЛУМКИ, шу пайтгача Когондан Бухоро шаҳрига фақат автобус ва маршрут таксилар қатнар эди. Бу йўловчилар эҳтиёжини қондиролмасди.

1994 йил мазкур йўналишдаги транспорт турлари яна биттага кўпаядиган бўлди. Когон шаҳар ҳокимининг бизга айтишича жорий йилда ана шу катта магистрал йўлдан троллейбус қатнови ҳам йўлга қўйилади. Бу вилоятга келадиган меҳмонлар ҳамда Когондан Бухорога қатнаб ишлайдиганлар учун жуда катта қулайликлар туғдиради.

СОВУН ЦЕХИ ҚУРИЛЯПТИ

Бугунги кунда совун отлиққа ҳам топилмай қолмоқда. У талон билан бериладиган энг ноёб маҳсулот турига кириб қолди.

Бу тақчилликни юмшатиш учун Когон ёғ-экстракция заводида совун цехи қурилаяпти. У ишга тушгач ўз маҳсулоти билан бутун вилоятни таъминлай олади.

ПОЛИКЛИНИКА ИШГА ТУШДИ

БУХОРОДА зарур асбоб-ускуналар билан жиҳозланган тиш даволовчи поликлиника ишга туширилди. Бир йилда 120 минг беморни қабул қиладиган поликлиникада тиш қўйиш, жарроҳлик, милк касалликларини даволаш, физиотерапия хоналари, даволаш бўлимлари мавжуд.

ХОМАШЁ ЕТАРЛИ

Қоравулбозор туманидаги «Қоровулбозор» давлат хўжалигида кигиз тайёрлаш йўлга қўйилди. Гиламларнинг нархи осмонга сапчиган бир пайтда бундай арзон ва сифатли маҳсулотнинг ишлаб чиқарилиши айни муддао бўлди.

Қолаверса, кигиз тайёрлаш учун керак бўладиган хомашё хўжаликнинг ўзида бор. Харидоргир кигизлар хўжалик иқтисодиётини кўтариш ва чорвадорлар эҳтиёжини қондиришда жуда қўл келмоқда.

«НИГОРА» МАҲСУЛОТ ТУРИНИ КЎПАЙТИРДИ

БУХОРО шаҳридаги «Нигора» тикувчилик фабрикасида ишлаб чиқарилаётган маҳсулотларнинг харидори кундан-кунга кўпаймоқда. Янги йилда жамоада маҳсулот турлари яна учтага кўпайтирилди. Ҳозир бу ерда ўн бир турдаги хилма-хил фасонли кўйлакчак тайёрланмоқда.

ЯНГИ МАРШРУТ

Олотликлар янги йилда катта совға олишди. 17 вагондан иборат Олот—Тошкент, Тошкент — Олот йўналиши бўйлаб, 89/90 рақамлари билан поездлар қатнови йўлга қўйилди.

Шу муносабат билан Олот туманида митинг бўлиб ўтди. Митингда сўзга чиққанлар ана шундай қулайликни яратиб бергани учун ҳукуматимиз раҳбарларига миннатдорчилик билдирдилар.

ЁШЛАР ИШ БИЛАН ТАЪМИНЛАНАДИ

ҒИЖДУВОН туманидаги Кўкча давлат хўжалиги раҳбарлари жунни қайта ишлайдиган ускуналар харид қилишди. Бу ускуналар монтаж қилингач, цех тўла қувват билан ишлай бошлайди. Шуниси қувончлики, цехда 60 дан зиёд ёш иш билан таъминланади.

Бу ерда ишлаш ниятида бўлган бир гуруҳ қизлар тумандаги А. Ғиждувоний номли жамоа хўжалигидаги гилам тўқиш цехида тажриба орттирдилар.

Маннон ОТАБОЙ,
«Халқ сўзи» мухбири.
В. БОБОМУРОДОВ.

Бу йил Ўзбекистон Республикасида Давлат солиқ тизимининг ташкил этилганига уч йил тўлди. Куни кеча эса у Ўзбекистон Президенти Фармонига мувофиқ Давлат солиқ қўмитасига айлантирилди. Мустақил жумҳуриятнинг энг ёш давлат назорати идораси ўз фаолиятини шундай шароитда бошладики, на ҳуқуқий база, на моддий-техник таъминот, на малакали мутахассис кадрлар бор эди.

• *Долзарб мавзу*

СОЛИҚ ХИЗМАТИНИНГ БУГУНИ ВА ЭРТАСИ

Бугунги кунга келиб, янги солиқ тизимини қонуний жиҳатдан таъминлаш, юридик жиҳатдан расмийлаштириш масалалари асосан ҳал этилди. Тўғри, бу жараён ҳали ниҳоясига етгани йўқ. Бироқ «Корхона, бирлашма ва ташкилотлардан солиқ олиш тўғрисида», «Ўзбекистон фуқароларидан, чет эл фуқаролари ва фуқаролиги йўқ шахслардан олинадиган даромад солиғи тўғрисида». «Давлат божи тўғрисида», «Транспорт воситаларига эга бўлганлардан олинадиган солиқ тўғрисида», «Бир марталик йиғим тўғрисида» ва бошқа қонунлар ҳуқуқий жиҳатдан амал килмоқда.

Жумҳурият солиқ хизматини ташкил этиш чоғида унинг олдига солиқлар тўғрисидаги қонунларга тўла амал қилинишини таъминлаш, солиқ тўловчиларни солиқ турларини ва бошқа тўловларни аниқ ҳисобга олиш, шу тўловларнинг тўғри, тўлиқ тўланаётгани устидан назорат ўрнатиш бош вазифа қилиб қўйилган эди.

Молия вазирлиги билан биргаликда йўл-йўриққа оид кўрсатмалар, низом ва тавсиялар, тушинтиришлар каби дастлабки меъёрий ва услубий аъмоллар яратилди. Буларсиз солиқларга оид қонунларни амалга ошириб бўлмайди. Солиқчилик қонунлари фуқароларга кенг кўламда тушинтирилди, машғулот-кенгашлар уюштирилди. Бошқача қилиб айтганда, дастлабки босқичдаёқ янги тизимнинг тўла амал қилиши учун бутун чоралар кўрилди.

Бизнинг хизмат тизимимиз ўз фаолиятини кенгайтириб боргани сари ҳисобга олинган солиқ тўловчилар сони ҳам кўпайиб борди. Чунончи, фақат ўтган йилнинг ўзида юридик шахслар сони 1,5 баравар кўпайиб, 47,8 минг кишидан 76;4 минг кишига, ҳисобга олинган жисмоний шахслар 2,4 баравар кўпайиб 39,6 минг кишидан 102 минг кишига етди. Бу эса ўз навбатида ҳар бир инспектор чекига тушадиган хизмат юкини кескин оширди.

Ўтган йили инспекторларимиз 43 минг 498 юридик шахсни текшириб, 22,6 минг солиқ тўловчининг тегишли қонунларни бузганини аниқладилар. 18 минг 720 мансабдор шахс ва 20 минг 116 ишбилармон маъмурий жавобгарликка тортилиб, солиқ солинди.

Бундан буён ҳам муносиб қудратли иқтисодий омил бўлиб хизмат қилиш ва Ўзбекистон Республикасининг мустақил ва иқтисодий бақувват давлатга айланишини таъминлаш учун солиқ хизмати тобора янги ва янги вазифаларни ҳал эта бориши керак бўлади. Бу вазифалар эса мураккаб ва кўп қирралидир. Аввало, ҳуқуқий ва меъёрий базани такомиллаштириш зарур. Ҳозир ҳамма солиқдан нолимоқда. Давлат корхоналари директорлари, ишбилармонлар, минтақаларнинг раҳбарларининг фикрича солиқлар меъёри ҳаддан ташқари юқори. Айрим иқтисодчи олимлар эса давлатнинг маблағи етарли эмас, бинобарин, беҳуда нолиётганларга солиқ солишни кучайтириш лозимлигини уқтирмоқдалар.

Фақат катта солиқларгина давлатни бойитади, деб ўйлаш катта хатолик бўлур эди. Солиқлар хазинани бойитибгина қолмай, ишлаб чиқаришни ҳам рағбатлантиради. Ёки, аксинча, ишбилармон кишиларнинг ҳафсаласини пир қилиб, олибсотарлик кўчасига бошлайди. Бундай ҳолда давлат қашшоқлашади.

Адам Смит давриданоқ иқтисодчилар ер, меҳнат, капитал ва улардан олинадиган солиқларни ишлаб чиқаришнинг асосини ташкил этувчи омил ҳисоблаб келишади. Меҳнатдан келадиган даромадга солиқ солиш самарасиз ва адолатсизликдир. Шунинг учун ҳам самарасизки, бундай солиқ одамларда манфаатдорлик билан интилиб ишлаш иштиёқини уйғотмайди. Ўзбекистонлик ишбилармонлар маҳсулотни олиб сотаётганларга эмас, балки шахсан маҳсулот ишлаб чиқараётганларга солиқ масаласида имтиёзлар бериш таклифини аллақачон ўртага ташлаганлар.

Олий Кенгаш жумҳурият солиқ хизматининг ташаббуси билан даромадга солиқ белгилашнинг янги тизимини тасдиқладики, у товар ишлаб чиқаришни раҳбатлантириши лозим. Энди маҳсулотдан келадиган даромад аввалги йилги физик хажмдан юқори бўлса, солиқдан озод қилинади. Бу шундай деганики, агар корхона 1993 йилда 100 бирликда маҳсулот ишлаб чиқарган бўлса, 1994 йилда 500 га етса, шундан тўрт юзига даромад солиғи солинмайди. Бундан ҳар икки томон манфаат кўриши аниқ ва бу адолатлидир.

Давлат бюджетига маблағ тушиши, корхона ва ишбилармонлар маблағлари ҳаракатини назорат қилиш самараси солиқ солишдаги тартибга боғлиқдир. Ҳозир амал қилаётган тартибда эса айрим корхона ва ишбилармонлар ўз даромадлари бир қисмини яширишга уринмоқдалар, бошқалар эса икки карра солиқ тўлашга мажбур бўлмоқдалар.

Ҳозир солиқ тўловларининг ялпи ички маҳсулотдаги нисбати, ижтимоий жамғармалар мажбурий бадалларни ҳам қўшиб ҳисоблаганда, анча юқори. Солиқлар миқдори бўйича бизга яқин бўлган кўпгина гуллаб яшнаётган мамлакатлар бор. Шуни ҳам таъкидлаш жоизки, солиқлардан умумий норозилик билан бир қаторда банклар, суғурталар ва воситачилар оладиган тўловлардан ҳам нолишлар оз эмас. Ҳолбуки, бундай тўловларнинг солиқларга мутлақо алоқаси йўқ. Оқибатда, солиқларнинг ялпи ички маҳсулот ҳажмига нисбати рисоладагидек бўлгани ҳолда кўпгина солиқ тўловчиларга ортиқча солиқ солиш ҳоллари ҳам учрайди. Бунинг сабабини аввало солиқ тўламайдиган айримлардан изламоқ керак: бир киши икки киши учун тўлаган чоғда унинг солиғи ҳам икки баравар ўсади. Ҳамма солиқ тўламайдиганлар икки тоифага бўлинади: имтиёзлилар ва «қаллоб»лар.

Имтиёзлилар хусусида шуни айтиш жоизки, мураккаб иқтисодий шароитларда кенг имтиёзлар бериш ўринсиздир. Имтиёз беришни тартибга солиш айни заруратдир. У қонун ва фақат қонун билан тартибга солинмоғи лозим. Алоҳида ҳудуд, тармоқ ва корхоналар учун имтиёзли солиқ тартибини белгилаш ноўрин ишдир. Имтиёз берилганлар шуни тушуниб олмоқлари кераки, улар солиқлардан шунчаки озод қилинмаганлар, балки уларнинг улушлари қўшниларн зиммасига тушади.

«Қаллоб»ларга келганда шуни таъкидлаш лозимки, қандай йўл билан бўлмасин, уларни солиқ тўлашга мажбур қилмоқ лозим. Агар дўкондордан солиқ олиш мумкин бўлмаса, дўконни ёпиб қўймоқ жоиз. Акс ҳолда ишлаб чиқарувчига ҳеч қандай имтиёз ёрдам беролмайди.

Ҳеч кимга сир эмаски, ишлаб чиқарувчи учун солиқдан қутилиб қолиш сотувчига нисбатан қийиндир. Шу боис солиқ миқдорини оширишнинг асосий оғирлиги ишлаб чиқарувчига тушади. Солиқни ҳалол тўлаб келганлар янада кўпроқ тўлайверадилар, тўламаётганлар эса, яна тўламай юраверадилар.

Бугунги кунда шу нарса аён бўлиб қолдики, солиқ сиёсатида солиқ солишни интенсивлашга таянмоқ яъни аллақачон белгиланган солиқни лозим меъёрларда йиғиштириб олиш учун ҳамма чораларни кўрмоқ керак. Бунда назоратни зўрайтириш, тўловчига нисбатан қандайдир фавқулотда чоралар қўллаш эмас, балки қонунларни жўнлаштириш кўпроқ самара беради. Қонунлар шундай бўлмоғи керакки, улар ҳалол одамларни ночор аҳволга солмасин ва нопокларга эса солиқларни четлаб ўтиш имконини бермасин.

Қонунларни жўнлаштириш хусусида биз киритган таклифлар ичида оддийлари жуда кўп. Чунончи, солиқ меъёрларини белгилаш тамойилларини такомиллаштириш, маҳаллий ҳокимият органлари масъулиятини белгилаб қўйиш, имтиёзлар турини камайтириш ва бошқалар. Бу чораларнинг ҳаммаси жўн, бироқ айнан шунинг учун ҳам улар энг самарали бўлмоғи керак. Бундан ташқари бу чоралар беистисно ҳамма фуқаролар ва бинобарин, давлат органларининг қонунларга сўзсиз амал қилишларини назарда тутади.

Аммо кўплаб огоҳлантиришларга қарамай, солиққа оид қонунларни бузиш ҳоллари оз эмас. Ўтказилган текширувларнинг якунлари шундан далолат бермоқдаки, солиқ тўловчилар янги тизим жорий этилаётган дастлабки кезларда юз бериши мумкин бўлган хатолардан ташқари даромад манбаларини яширишнинг турли усулларини онгли равишда қўлламоқдалар, атайлаб нотўғри маълумотлар бермоқдалар.

Деҳқончилик-саноат тизими корхоналарида энг кўп миқдордаги даромадлар яшириб қолинаётгани аниқланди. Масалан, Самарқанд чой қадоқлаш фабрикасида 143 миллион сўм, Урганч тумани пахта заводида 15,9 миллион сўм. Бухоро пахта заводида 12,8 миллион сўм, Янгийўл консерва заводида 11,4 миллион ва вино заводида 4,5 миллион сўм. «Узпишепром» тизимининг Бухоро вилояти корхоналарида 11,3 миллион сўм, Шаҳрисабз вино заводида 4,9 миллион сўм, Тошкент консерва заводида 3 миллион сўм даромад яшириб қолинган. Бу корхоналардан яширилган даромадга солинган солиқ, жарима ва пенсиядан ташқари солиқ қонунларини бузганлари учун давлат бюджетига 157,2 миллион сўм ундирилди.

«Ўзгосхимконцерн» тизими корхоналарида ҳужжатларни текшириш чоғида қонунларнинг қўпол равишда бузилганлиги аниқланди. 280 миллион сўм маблағ солиқ тўлашдан яшириб қолинган. Қўшимча қиймат ва корхона даромадидан солиқлар бўйича катта миқдордаги тўловлар бюджетга ўтказилмаган. «Узавтодор», «Узплодоовошвинпром», «Ўзбекбирлашув», «Ташкентстрой», «Узтрансгаз», «Ўзбексоюз», «Ўзбекистон ҳаво йўллари», Енгил саноат ассоциацияси тизимидаги кўпгина корхоналарда солиқ қонунлари жиддий бузилган.

1994 йилда назоратни янада кучайтириш, ҳужжатларни текшириш ва солиқ тафтишини кўпайтириш мўлжалланмоқда. Шу мақсадларда корхона ва ташкилотларда даромадга, қўшимча қийматга солинадиган солиқлар бўйича ҳужжатларни текширишга, физик шахсларнинг йиллик умумий даромадларини белгилашни назорат қилишга оид, давлат солиқ инспекциялари ишини комплекс текшириш, қонунларни бузганлик учун чора қўллаш тартиби юзасидан бир қатор услубий ҳужжатлар тайёрланди. Даромадни яшириш ва солиқ тўламасликнинг йўлини қилиш ҳолларини аниқлаш юзасидан тажриба алмашишга оид таҳлилий маълумотлар тайёрланмоқда.

Солиқ ташкилотлари иш тажрибасини ошира бориб, ўз амалий фаолияти давомида яқин ва олис хориж солиқ хизмати тажрибасини ўрганиш ва қўллашга ҳаракат қилаётир. Шу мақсадда ноябрь ойида Ўзбекистон билан Россиянинг солиқ хизмати ўртасида битим имзоланди. Унда томонлар ҳар икки давлат манфаатларини ҳисобга олдилар, солиқ солиш тизимида интеграцияни йўлга қўйишга, бу муҳим соҳада икки томонлама назоратни, солиқ тўловчилар, уларнинг даромадлари тўғрисида конфиденциал ахборотлар алмашишни, қонунларни бузишнинг олдини олишда бирбирларига ёрдам беришни ташкил этиш хусусида келишиб олдилар. Шунингдек, битимда солиқ тўловчиларни ҳисобга олишнинг компьютер тизимини вужудга келтириш, икки томон мутахассислари иш ўрганишларини уюштириш ҳам назарда тутилган.

Ўзга мамлакатларнинг солиқ тизимини айнан қабул қилиб олиш фойда келтирмайди, аммо илғор тажрибаларни ўртоқлашиш бизнинг фаолиятимизда устивор йўналишдир. Бизнинг мутахассисларимиз халқаро симпозиум ва анжуманларда қатнашмоқдалар, чет элларда ўқимоқдалар. АҚШ, Олмония, Туркия ва Жанубий Курияда тажриба алмашмоқдалар. Буюкбритания, Мўғилистон, Марказий Осиё мамлакатлари билан қўшалоқ солиқ солишни бартараф этиш юзасидан битим лойиҳаси ишлаб чиқилмоқда. Ҳиндистон ва Туркия билан шундай битимлар тузилган. Буларнинг ҳаммаси жаҳон ҳамжамиятидан мустаҳкам ўрин эгаллашимизга хизмат қилади.

Бошқа ҳар қандай янги давлат таркибида бўлганидек, бизда ҳам анчагина муаммо ва ҳал этилмаган масалалар мавжуд. Ходимларнинг касб маҳоратини ошириш, ахборотларни қайта ишлашнинг ягона компьютер тизимини вужудга келтириш ана шу вазифалар ичида энг муҳимидир.

Мутахассисларни тайёрлаш муаммоси анча ўткир бўлиб турибди. Чунки, собиқ Иттифоқда ҳам Ўзбекистонда ҳам бу иш билан шуғулланилмаган. Шу ўқув йилининг ўзидаёқ бизнинг идораларимиз тавсияси билан Тошкент молия институти ва Самарқанд молия колледжига 150 дан кўпроқ киши ўқишга кирди. 200 га яқин мутахассис Жаҳон иқтисодиёти ва дипломатияси институтида, 500 киши эса Тошкент молия, банк ва солиқ ходимлари малакасини ошириш институтида ўқув курсларида ўқиди.

Аммо муаммони тубдан ҳал этиш учун жумҳурият солиқ академиясини ташкил этиш лозим, токи унда соҳамизнинг ҳамма йўналишлари бўйича салоҳиятли академик асосда мутахассис кадрлар тайёрлансин. Бундан ташқари академияда илмий-тадқиқот ишланмалари олиб бориш мумкин бўлсин. Биз бу масалани ҳукуматимиз ҳам, шунингдек манфаатдор вазирликлар ва идоралар ҳам тўғри тушинишига ишонамиз.

Инспекторлар зиммасига оғир юк тушаётгани хусусида юқорида эслатдик ва бу юк янада оғирлашиб бораётганини ҳам таъкидлаш лозим. Шу боис ахборот таъминотининг замонавий тизимини компьютерлаштириш асосида вужудга келтириш муаммони ҳал этишнинг энг муҳим ва энг оғир йўлидир.

Ягона автоматлаштирилган мажмуага компьютер тармоғини жорий этиш инспекторлар ишини тубдан ўзгартириш имконини беради. Аввало, улар тегишли инспекцияга вақти-вақти билан тақдим этиб туриладиган андозадаги ҳужжатлар дастасини текшириш чоғидаги машаққатли меҳнатдан ҳалос бўладилар. Корхоналар махсус дастурга эга бўлиб, ҳисобларни магнит тарқатувчилар орқали тақдим этадилар. Бундай тўловчиларга доимо йўл очиқ бўлиб, уларнинг ҳисоботлари навбатсиз қабул қилинади. Инспектор ва тафтишчиларнинг ортиб қолган вақтларида жиддийроқ ҳужжатларни текшириш режаланади. Яъни бу вақт бевосита корхона ва ташкилотларнинг ўзида мавжуд ҳамма ҳужжатларни текширишга сарфланади.

Ҳозирданоқ бу иш фаол олиб борилаяпти. Бу борада «Силепс-Никсдорф» немис фирмаси катта ёрдам бермоқда. Ушбу фирма билан учиш (пилот) тизими ҳамда шахсий компьютер етказиб бериш юзасидан ўзаро манфаатли битим тузилган.

Бундан ташқари, Бюлль, ИБМ, Эппл каби дунёга машҳур фирмалар ҳисоблаш техникаси ва дастурий таъминлаш юзасидан ўз таклифларини маълум қилдилар. Компьютер тизимини вужудга келтириш бўйича қулайроқ шерикни танлаш учун халқаро танлов-тендер ўтказишга қарор қилинди.

Даромадлар ва солиқни тўлаганлик ҳақидаги ҳамма ҳужжатларни вилоят идораларининг компьютер марказларида автоматлаштирилган ҳолда қайта ишлаш, шунингдек компьютерлаштирилган инспекция ва аудитлар даромадларни солиқ солинишидан яшириб қолишни анча камайтириш, қонунларга тўла амал қилинишини таъминлаш имконини беради. Бу эса, сўзсиз, жумҳурият бюджетини анчагина тўлдиради. Солиқлар ҳақидаги ахборотларни қайта ишлаш, назорат қилиш, узатиш ва сақлаш бўйича замонавий компьютерли автоматлашган ахборот-ҳисоблаш тизимини вужудга келтиришга сарфланган маблағлар пировард натижада ортиғи билан копланади. Самарқанд, Фарғона, Урганч, Термиз ва Тошкентда очиладиган сервис-марказлар ҳам шу мақсадларга хизмат қилади. Бу марказларда солиқ тўловчиларга ахборот-консалтинг хизмати кўрсатилади.

Фуқароларнинг ўз даромадларини эълон қилишлари солиқ тўловчиларни ҳисобга олишнинг энг илғор ва маърифий тизими ҳисобланади. Шу билан бирга у энг сермеҳнат ва мураккаб иш ҳамдир. Солиқ тизимининг шведча шакли самарали ва муросасиз эканлиги ҳаммага маълум. Шу тизимни қабул қилган Финляндияда бу идорани рамзий маънода «карку» деб аташади. Бу сўзнинг ўзбекча маъноси «айиқполвон» демакдир.

АҚШнинг ўн миллионлаб фуқаролари ҳар йили 15 апрелда ўз солиқ декларацияларини тегишли ташкилотга жўнатадилар. Қонунларни ҳурмат қилувчи бу фуқаролар солиқни албатта тўлаш кераклигини, акс ҳолда йирик жарима солиниши ёки қарздорлик авахтаси мавжудлигини яхши билишади. Апрелдан аввал, яъни декабрда Молия вазирлиги бошқармаси — Ички сарф-харажатлар бюроси ҳар бир оилага (улар 100 миллион атрофида) солиқ тўлаш йўл-йўриқлари илова қилинган рисола ва солиқ декларацияси қоғозларини юборади. Бу ҳужжатлар ҳеч кимни бефарқ қолдирмайди.

Шуни ҳам таъкидлаш кераки, АҚШда бюджетга тушадиган ҳамма маблағнинг 41 фоизини жисмоний шахслардан, 10 фоизини эса юридик шахслардан олинадиган даромад солиғи ташкил этади. Бироқ солиқни иложи борича кам тўлашга ёки кутилиб қолишга уриниш ҳамма ерда бирдек учрайди. Масалан, АҚШда ундирилмай қолган солиқлар 14 фоизга тенг. Японияда 1992 йилда шахсий фирмалардан олинмай қолган солиқлар миқдори 728 миллиард йен, Россияда эса 300 миллиард рубл бўлди. Ўзбекистонда ҳам худди шундай муаммо мавжуд.

Шунинг учун 1994 йилнинг бошидан бошлаб жисмоний шахслардан уларнинг декларацияларига қараб солиқ солишнинг янгича тизимига ўтишга оид тадбирлар мажмуини амалга ошириш мўлжалланмоқда. Демак, солиқ хизмати зиммасига тушадиган юк янада оғирлашади. Шу ўринда кадрлар сиёсати масаласини тилга олмаслик мумкин эмас.

Ҳамма маърифатли мамлакатларда солиқ идораларида хизмат қилиш шарафли ҳисобланади. Бу бажарилаётган ишнинг қай даражада мураккаблигига боғлиқ. У эса малакага қараб тақсимланади. Малака эса меҳнатнинг рағбатлантирилишига боғлиқ. Шу мақсадда солиқ идоралари ходимлари учун махсус унвон тизими жорий этилган.

Булардан ташқари солиқ идоралари хизмат хоналари торлиги, транспорт, телефонлар, мебеллар, жиҳозлар етишмаслиги каби муаммоларга ҳам дуч келиб турадилар. Ҳолбуки, бундай шароит самара билан ишлашни таъминлайдиган заруратдир. Вазирлар Маҳкамасининг бир қатор қарорларида вазирликлар, идоралар ва ҳокимликларга бу масалаларни тезроқ ҳал этиш, солиқ идораларига бутун чоралар билан кўмаклашиш топширилган.

Дарвоқе, Ўзбекистон солиқ идоралари жумҳурият бюджетига умумдавлат солиқлари ва тушимлари тушишини таъминлаганлари натижасида маҳаллий бюджетларнинг давлат бюджети умумий ҳажмидаги нисбати ошди. Бу эса маҳаллий ҳокимият идораларининг минтақанинг иқтисодий ва ижтимоий муаммоларини ҳал этишдаги молиявий имкониятларини анча кенгайтирди.

Шу билан бирга солиқ идораларининг ўзлари ҳам амалий иш жараёни ва фаолиятларини такомиллаштириб боришда ҳам бир қатор хато ва камчиликларга йўл қўймоқдалар. Бор имкониятлардан тўла фойдаланилмаётгани асосий нуқсонлардан биридир.

Айрим ходимларнинг, айниқса ўз малакаларини оширишни истамаётганларнинг ишга лаёқатли эмасликлари ташвишланарлидир. Бундайлар солиқ хизматининг асосий қоидаларини кўпроқ бузадилар. Айрим тўловчиларнинг солиқ идоралари хатти-ҳаракатларига нисбатан норозилик билдираётганини фақат шу билан изоҳлаш мумкин. Бир қатор идораларнинг раҳбарлари солиқ тўловчилар билан ишлашга етарли эътибор бермайдилар, уларни йўл-йўриқ ва услубий ҳужжатлар билан таъминламайдилар, солиқ сиёсати ва қонунларини лозим даражада тарғибот қилмайдилар.

Бироқ ишни такомиллаштириш жараёнида юз бериши муқаррар бўлган бундай камчиликларга қарамай, жумҳурият солиқ идоралари самарали иш юритмоқдалар.

Ўзбекистон Республикаси солиқ идоралари олдида турган муаммолар мураккаб ва масъулиятлидир. Бироқ уларни рўёбга чиқаришда ходимларнинг инкор этиб бўлмайдиган битта устунликлари бор. Улар давлат манфаатларини аниқ тушунадилар ва бутун чоралар билан унга амал қилишга интиладилар.

Шамил ГАТАУЛИН,
Солиқ хизмати бош давлат маслаҳатчиси.

Энди аёллар сақич чайнаш ўрнига...

АНДИЖОН ИП-ГАЗЛАМА БИРЛАШМАСИНИНГ ЯНГИ ШАХОБЧАСИДА ТИКУВЧИЛИК ҚИЛАДИЛАР

Хакан қишлоғидаги 21-ўрта мактабнинг эски биноси бўшагач, «уддабуронлар» оёқни қўлга олиб югуриб қолишди. Кимдир уни ўзига хусусий мулк қилиш, бошқа биров яна ўзга мақсадларда фойдаланмоқчи бўлди. Аммо маҳалланинг кўпни кўрган оқсоқоллари маслаҳатини бир жойга қўйишди.

— Қишлоқда 40 мингга яқин аҳоли истиқомат қилади, — дейишди улар. — Қизларимиз, аёлларимизнинг кўпи иш йўқлигидан сақич чайнаб уйда ўтиришади. Уларни ишга жойлаштирсак бўлмайдими?

Оқсоқоллар йиғилишиб Андижон ип-газлама бирлашмасининг бош директори Абдуғаффор Аҳмадалиев ҳузурига боришди.

Абдуғаффор ака тадбиркор одам. Сувни кўрмагунча этик ечмайди. Оқсоқоллар таклифига кўра Андижон туманидаги Хакан қишлоғига бориб шароитни обдон ўрганди.

— Янгисини қургунча эскисидан фойдаланса ҳам бўлаверар экан, — таъкидлади у оқсоқолларга.

Муҳими ишсиз аёлларимизни фойдали меҳнатга жалб этиш имкони бор.

Шу тариқа бирлашманинг Шуҳрат Неъматшоев бошлиқ қурувчилари, мослаштириш ишларини бошладилар. Уларга бирлашманинг Марҳаматдаги хўжалик ҳисобида ишловчи таъмирлаш қурилиш участкасининг Улуғбек Тўхтасинов етакчилигидаги қурувчилари кўмакка келишди. Ғоят қисқа муддат ичида 36 миллион сўмлик таъмирлаш ҳамда монтаж ишлари бажарилди. Мослаштирилган бино эпақага келгач, унинг 8 та хонасига турли тикув машиналари келтирилди.

— Ҳозирда 60 нафар қиз — жувонни ишга жалб қилдик, — дейди бирлашма тикув фабрикасининг директори Азизахон Гаезова. — Улар пахтали фуфайка, камзул, ўрмончилар учун махсус кийимлар, шунингдек бошқа турдаги маҳсулотлар ишлаб чиқарадилар.

Янги корхонанинг одими дадил, эртаси ёруғ. Энг муҳими катта имкониятлар бор. Бино тўла ишга тушса 400 киши ишга жойлаштирилади. Қолаверса ҳар ойда 200—250 миллион сўмлик маҳсулот ишлаб чиқарилади. Яна бир гап, бу ерда мевали боғлар, томорқаларнинг мавжудлиги тикувчиларга қўл келади. Ўзларини ўзлари сархил маҳсулотлар билан таъминлайдилар.

Ип-газлама бирлашмасининг қишлоқ ва жамоа хўжаликлари билан иқтисодий ҳамкорлик ўрнатаётганлиги икки томонлама қулай бўлаётир. Бирлашма мутасаддилари шу кунга қадар 6 жойда шахобча очди. Бу минглаб хотин—қизлар иш билан таъминланди дегани. Боз устига мазкур саъйи ҳаракат республикамиз Президенти И. А. Каримов ва вилоят ҳокимлигининг қишлоққа саноат корхоналарини олиб кириш сиёсатининг меваларидир.

Ф. ШОДМОНАЛИЕВ,
«Халқ сўзи» мухбири.

САЙЁРАМИЗ САДОСИ

ҲИНДИСТОН ТАШВИШГА ТУШМОҚДА

Ҳиндистон Республикаси раҳбарияти Афғонистонда қайтадан бошланиб кетган уруш ҳаракатларидан ташвишланмоқда. Тўққиз кун давомида мухолифатчи афғон гуруҳлари томонидан қамал қилинган Ҳиндистон элчихонасининг 13 нафар фуқароси эсон-омон ўз юртига қайтиб келди.

Ҳиндистон Республикаси Ташқи ишлар вазирлиги юборган баёнотда, бу қўҳна юрт тупроғида тезроқ тинчлик ўрнатиш мамлакатни вайроналикдан, тинч аҳолини қирғиндан сақлаши, бу борада Ҳиндистон халқаро миқёсдаги ҳар қандай сиёсий ташаббусларни қўллаб-қувватлаши таъкидланган.

ҲАРБИЙ МАШҚЛАР БОШЛАНДИ

Эрон армияси қўшинлари Форс кўрфазида янги ўқув машқларини бошлади. 6 кун давом этадиган тадбир мудофаа мақсадларини кўзлаб ўтказилмоқда. Унда Эрон ҳарбий ҳаво кучлари ва денгиз қўшинлари иштирок этади.

ДИПЛОМАТИК МУНОСАБАТЛАР ЎРНАТИЛДИ

Хитой билан Африкадаги унчалик катта бўлмаган Лесото давлати ҳукумати ўртасида дипломатик муносабатлар ўрнатилди. 1993 йилнинг 30 декабрида имзоланган шартномада Хитой бу мамлакат юргизаётган сиёсий ва иқтисодий ислоҳотларини қўллаб-қувватлаши, уни мустақил давлат сифатида эътироф этиши таъкидланган.

1983 йилда ҳам икки мамлакат ўртасида дипломатик алоқалар мавжуд эди. Лесото ҳукуматининг Тайван билан ҳамкорлик муносабатларига киришиши туфайли 1990 йилда дипломатик алоқалар бузилганди. Янги имзоланган шартномада Лесото Тайванни мустақил давлат сифатида тан ололмаслигини таъкидлаган.

КЛИНТОН РОЗИ...

ВАШИНГТОН. «Барча умидимиз рўёбга чиқди» — Америка Қўшма Штатлари Президенти Билл Клинтон ўзининг Европа бўйлаб қилган катта сафарини ана шундай баҳолади. «Шак-шубҳасиз айтишим мумкинки, биз ўз мақсадимизга етдик», — деди у сафар якунида журналистлар билан бўлиб ўтган суҳбатда.

АҚШ Президенти, айниқса, ўзи таклиф қилган «Тинчлик йўлида ҳамкорлик» дастурининг НАТО кенгаши томонидан маъқулланганини алоҳида қайд этди.

ЯНГИ ҲУКУМАТ ТАРКИБИ НОАНИҚЛИГИ САБАБ

ТОКИО. Бош вазир ўринбосари, мамлакат ташқи ишлар вазири Цутому Хатанинг Москвага сафари масаласида Япония ҳукумати ҳалигача аниқ бир қарорга келмади. Ваҳоланки, 1993 йилнинг октябрида Борис Ельцин билан Токиодаги музокаралар чоғида бу борада келишиб олинган эди.

Япония Ташқи ишлар вазирлигидаги мутасадди ходимининг РАТА—ТАСС мухбирига маълум қилишича, бу ҳол, энг аввало, Россия янги ҳукумати таркибининг ноаниқлиги билан боғлиқдир.

БИРИНЧИ ВА ИККИНЧИ БОШ ВАЗИРНИНГ ТАШРИФИ

ХАНОЙ. Камбожа ҳукуматининг биринчи Бош вазири Шаҳзода Despite Нородом Ранарит ва иккинчи Бош вазир Хун Сен Хитой Халқ Республикаси Давлат кенгаши раиси Ли Пэннинг таклифига кўра расмий ташриф билан Хитойга келди.

Сафарда Ранарит билан Хун Сенга Камбожа ташқи ишлар вазири шаҳзода Нородом Сиривут, бошқа бир қанча идоралар раҳбарлари ҳамроҳлик қилмоқда. Сафардан мақсад ўзаро муносабатларни мустаҳкамлаш ва кенгайтиришидан иборат.

ҚЎПОРУВЧИ ҲИБСГА ОЛИНДИ

ДЕҲЛИ. Ўтган йили Бомбейда бир қанча қўпорувчилик ишларини содир этиб, кўплаб бегуноҳ кишилар ҳаётига зомин бўлганликда айбланаётган Жалис Ансорий ҳибсга олинди.

ПТИ ахборот маҳкамасининг хабарига қараганда, хавфсизлик хизмати ходимлари билан маҳаллий полициянинг қўшма рейди натижасида асосий гумондор билан бирга яна 32 нафар жангари ушланган ва улардан қурол-аслаҳа, ўқ-дори ҳамда катта миқдордаги пул мусодара қилинган.

ОММАВИЙ ТАРК ЭТИШ

ҚОҲИРА. Илмий ходимлар, техника соҳаси зиёлилари ва тиббий хизматчилар Ироқнинг шимолидаги курдлар назоратида бўлган вилоятларни оммавий равишда тарк этмоқда. Курдистон демократик партияси йўлбошчиси Маъсуд Барзоний оғир иқтисодий вазият ҳамда хавфсизликни таъминлашдаги танглик муаммолари боис Курд мухториятини ташлаб кетаётган шифокорлар, муҳандислар ва малакали ишчиларни кескин танқид қилди.

«Ироқ курдистони халқи овози» радиостанциясининг хабар беришича, Курдистон раҳбарияти мазкур касб вакилларининг махсус рухсатномасиз Ироқ шимолидаги ҳудудлардан чиқиб кетишини тақиқлаш тўғрисида қарор қабул қилган.

НУФУЗИ ПАСАЙИБ КЕТДИ

БУЭНОС—АЙРЕС. Аргентиналикларнинг қонун чиқарувчи ва ҳуқуқий ҳокимиятга нисбатан ижро ҳокимиятига ҳурмати анча баланд экан. Бу ерда ўтказилган аҳоли фикри сўрови натижалари шуни кўрсатди.

Ҳокимият тепасига 1989 йилнинг июлида келган Карлос Менемнинг обрўси сезиларли даражада ошди. 1990 йилда уни аҳолининг 34,4 фоизи қўллаб-қувватлаган бўлса, ўтган йилнинг декабрь ойида бу кўрсаткич 48,3 фоизга етди.

Сўнгги пайтда мамлакатда миллий конгресс билан суд тизимининг нуфузи жуда пасайиб кетди. Маълум бўлишича, суд ҳокимиятини атиги 13,1 фоиз аргентиналик маъқуллар экан, холос.

ЕТТИ ПРЕЗИДЕНТ УЧРАШАДИ, ЛЕКИН...

ПРАГА. Чехиянинг Литомишль шаҳрида шу йилнинг апрель ойида етти мамлакат — Венгрия, Польша, Словакия, Чехия, шунингдек, Австрия, Германия ва Словения Президентлари учрашадилар.

Чехия Президенти Вацлав Гавелнинг маҳаллий журналистлар билан суҳбатда таъкидлашича, бу норасмий учрашув чоғида ҳеч қандай битим ёки шартнома имзоланмайди. Давлатлар раҳбарлари минтақадаги сиёсий иқлимни яхшилаш йўлларини муҳокама қиладилар.

УКРАИНА ХАВФСИЗЛИГИ КАФОЛАТЛАНАДИ

МОСКВА. Катта Кремль саройининг Екатерина залида Россия, АҚШ ва Украина президентлари Борис Ельцин, Билл Клинтон ва Леонид Кравчук уч томонлама баёнотни ҳамда Украина ҳудудидаги ядро қуролини йўқотиши ҳақдаги иловани имзоладилар.

Бу ҳужжатларда Украинанинг ядросиз давлатлар қаторига қўшилиши, унинг ҳудудидан ядро қуролларини Россияга олиб чиқиб кетиш тартиби ҳамда бу қуроллар эвазига Украинага кўрсатиладиган моддий ёрдам миқдори акс этган.

Россия ва АҚШ бундан кейин ядросиз давлат бўлган Украинанинг хавфсизлигини кафолатлайдилар.

ЧЕГАРА ЁПИЛДИ

ИСЛОМОБОД. РАТА—ТАСС мухбирининг хабар беришича, Покистон чоршанба куни Афғонистон билан чегарасини ёпиб қўйган. Чунки Қобулдан келаётган қочоқлар сони тобора кўпайиб бормоқда. Йил бошидан буён 17 мингдан ортиқ одам Афғонистон чегараларидан ташқарида бошпана топди.

Бирлашган Миллатлар Ташкилотига қарашли бир қанча муассасаларнинг ходимлари қочоқларга ёрдам бериш йўлларини қидирмоқда. Қочоқлар жойлашган қароргоҳларга озиқ-овқат, дори-дармон, ёқилғи, дори ва чойшаблар жўнатилмоқда.

(ЎзА).

Йўл бошлагин, майли севгилим

Фурқат Мели Жиззахда туғилган. Ҳозир Тошкент Давлат университетининг филология факультетида таҳсил олади. Ёш шоирнинг илк машқлари шеърият ихлосмандларини бефарқ қолдирмайди, деган умидда, унинг ижодидан намуналар беришни лозим топдик.

Фурқат МЕЛИ.

Қор ёғмоқда, маъсума бир дил,
Қор ёғмоқда, кўчада танҳо
Юрагимга қўл солиб гоҳо,
Қор ёғмоқда, оппоқ қор ёғар.

Тун бағрига узун йўл кетган,
Йўл четида яланғоч дарахт
Қўлларини фалакка чўзган...
Қор ёғмоқда, қор ёғар... карахт.

Ногоҳ ёдга тушди ўшал куй
Ногоҳ хаёл қочди дафъатан
Қор ёғмоқда, кўнгилга бир уй,
Ер юзига эса бир кафан.

Қор ёғмоқда, маъсума бир дил
Қор ёғмоқда, кўчада танҳо.

* * *

Атиргул бандига банди тушган сув,
Етилган тупроқдай кўпчиган кўкрак.
Маҳлиё исмли бир нафар сулув...
Жимгина буларни кузатмак керак.

Атиргул бандига банди тушган сув,
Сувнинг сувлигига банди атиргул.
Атиргул косаси мусофирхона,
Мусофирхонада қулвачча бор — қул.

Жимгина, тилингни тортгин ичкари,
Жимгина киприкни қайиргин аста
Жимгина, жимгина боққин ташқари
Жимгина ушбуни сен билдинг фақат.

Хаёллар капалак, маст бўлиб учар,
Жимгина термулар тепангга қараб
Шу танангг бир бутун, бир аъзо бўлса,
Ёки юз, ёки кўз, ёки лаб.

* * *

Кечалар кўчалар, куйчилар,
Қоронғу кечалар ўйчилар.
Юракни йўлчилар чимчилар,
Ҳилолнинг нурлари қамчилар,
Шунчалар, шунчалар, шунчалар.

Қўлимни қайчилар, қайчилар
Йўлимга сўқмоқлар санчилар,
Сўқмоқда сўқирлар най чалар,
Оҳангга осмондан ойчалар,
Оғанар қанчалар, қанчалар.

Кечалар, кўчалар, куйчилар,
Қоронғу кечалар ўйчилар.

* * *

Йўл бошлагин, майли малагим,
Ортимиздан келсин судралиб сўқмоқ
Юракларга раҳна солсин тилагим,
Нега керак бунча марҳамат кутмоқ?

Йўл бошла бу ердан кетайлик йироқ,
Узоқларда ажиб мажлис қурайлик.
Қайғурма, қўй энди, кўз ёшингни тий,
Бўл энди шул қора кўйлагингни кий.

Сариғ боғ бўлади гўзал ўлкамиз,
Беқиёс — беҳиштда топилмайди у
Насиба — тандирда ёпилмайди у,
Ҳали қуёш бўлар бизнинг кўлкамиз.

Қара, деразанинг орти чексизлик,
Кўзларингга ўхшайдир сенинг.
Яна бир зум турсам, шу бир дақиқа,
Юрагим уришдан тўхтайдир менинг.

• *Сиз кутган учрашув: Ўзбекистон халқ артисти Рўзимбек Муродов*

«НАМАК КАБИ ҲАР ҚОЗОНДА ҚАЙНАДИМ»

— Рўзимбек оға, суҳбатимиз аввалида санъат остонасига қадам қўйган ёшлик чоғларингиз ҳақида гаплашсак.

— Болалигим осон кечган эмас. Тўққиз ёшимда онамдан, ўн ёшимда отамдан айрилдим. Бу ҳаётимдаги энг аччиқ дамлар эди. Бировларнинг уйида яшаб мол-ҳолини боқиб, ўшалар берган бир тўғрам қатирмочга сабр-қаноат қилганман. Кейин яхши одамлар ўртага тушиб, мени Хўжайлидаги болалар уйига жойлаштиришди. Уруш йиллари кимга осон эди дейсиз. Тушликка бериладиган қора ноннинг бир бўлагидан офтоб нури кўринарди. Ноннинг куйигидан чой дамлаб ичардик. Ўша кунларга чидаб, отам, бобом қолдирган мерос — санъат билан машғул бўлардим. Тарбиячилар менга хайрихоҳ эдилар. Ўн ёшимда мустақил равишда кичик термалар айта бошладим. «Ошиқ Ғариб ва Шоҳсанам» достонини кўпроқ куйлардим. Кечалари тушларимда ўша қаҳрамонларга айланардим. Бир куни тунда уйқусираб, Ошиқ Ғарибга ўхшаб, қум бўйлаб кетиб қолганман... Эртасига қурувчилар мени қум остидан топиб олишган.

Аждодларимиз бахши ўтишган. Суриштириб келса, ота томондан ҳам она томондан ҳам бахшиларнинг боласиман. Отам Мурод бахши бутун воҳага таниқли бўлган бўлса, бобом (онамнинг отаси) Амин бахши 30 дан ортиқ халқ достонларини куйлаб, ўзбек-туркман орасида танилганди. Менга у кишидан 20 дан ортиқ достон мерос бўлиб қолди.

Тақдир мени бундан 45 йил олдин Тошкентга етаклаб келди. Ўшандан бери шу ерда туз-намакман.

— Илк бор қайси халқ достонини ёд олгансиз?

— Отам «Ошиқ Ғариб ва Шоҳсанам» достонини кечалари кўп куйларди. Унинг ҳар бир сатри менга ёд бўлиб кетган. Бакр диёрининг подшоҳи шоҳ Аббоснинг қизи — замон малаги Шоҳсанам отасининг чизган чизиғидан хатлаб, камбағал йигитни — Ошиқ Ғарибни севади. Бу достонда муҳаббатнинг қудрати акс эттирилган. Икки дилнинг мусаффо севгисига ғов бўлган қора кучлар билан ҳали-ҳали қалбан олишиб юраман.

Шоҳсанам дер
бўлдим гадо,
Ғарибимга жоним фидо,
Найлай энди қодир худо,
Ғарибимдан айро
солдинг.

Бу сатрлар киши дилига нола бўлиб киради, ҳаяжонга солади.

— Шу достондаги воқеалар кечган Шоҳсанам қалъаси ҳозир ҳам бор, деб эшитаман. Ўйлаб қаралса, халқ оғзида юрган афсоналару, достонлар қачонлардир ҳаётда содир бўлган кўринади.

— Туркманистоннинг Тошҳовуз вилоятида шундай қалъа бор. Хоразмнинг қадимги пойтахти Гурганжидан 240 километрча нарида, чўллар ичида жойлашган. Чингизхон Жалолиддин Мангубердининг юртдошларидан қасос олиш учун Амунинг сувини буриб юборганини эшитган бўлсангиз керак. Ўшандан сўнг ҳаёт қайнаган бу қалъа вайронага айланган. Одамлар уни сувсизликдан ташлаб кетишга мажбур бўлганлар. Бу қадимий харобага кўп борганман. Қалъада Шоҳсанамнинг канизи Гулнаҳолнинг ҳам хароба боғи бор. Шу ерга яқин жойда ошиқлар ва бахшиларнинг устози «Ошиқ Ойдин» мақбараси сақланиб қолган. Унинг назари тушган одам муродига етиб, хушовоз бахши бўлиб етишган.

Халқ онгида ҳаётий ҳақиқатларгина яшаб қолади. Осмондаги гаплар эса ўз-ўзидан унут бўлиб кетади. Ҳомер достонларини олиб кўрайлик. У ибтидоий дунёнинг бош достончиси эди. Унинг асарларида ҳам муболағадан кўра кўпроқ қадимда содир бўлган воқеалар куйланади. Ўрни келганда шуни айтиб ўтиш кераккки, ҳозирги турли-туман қўшиқчилик, ашулачилик, куйлаш турлари борки, бахшилар ижодидан ўсиб чиққан. Бахшилар халқ достонларини яратибгина қолмай, минг йиллардан буён уларни авлоддан авлодга етказадилар.

— Узоқ йиллар давомида халқ оғзаки ижодига нисбатан турли қараш, муносабатлар мавжуд эди...

— Қизил империя даврида достонларимиз тақибга учради. Бу сиёсат халқни хотирасидан, ўтмишидан маҳрум қилиш учун керак эди. Достонлардан бирорта номақбул, инсоний хислатларга ёт жиҳатларини топиб кўринг-чи. Тополмайсиз! Уларда дўстлик, севги, мардлик каби чин инсоний фазилатлар куйланади. Чунки, авлодлар ҳар вақт ўзларидан муносиб мерос қолдирганлар.

Машҳур фольклоршунос олим Ҳоди Зариф ҳақида эшитган бўлсангиз керак. У бир умр халқ орасида юриб, достонларни, қўшиқларни қоғозга туширган. Унга ўша даврда «Авазхон нега икки хотин олган, бу мумкин эмас», деб таъна қилишган, космополит аташиб, ишдан ҳайдашган. Унинг 3-4 йил ишсиз юрганини биламан. Мен ҳам бундай кечмишдан бенасиб қолмаганман. Баъзан достонларнинг сўзларини кимларнингдир райига мослаб айтишга мажбур бўлганман.

Ҳозирги пайтда халқ оғзаки ижодига катта эътибор берилаяпти. Радио, телевидениеда чиқишлар бўлаяпти. Лекин радио ходимларига жиндай эътирозим бор. Баъзан бахшиларнинг достонлари кеч тунда эшиттирилади. Ҳамма ухлайдиган пайтда уни ким тинглайди? Улар шу масалага озгина ўзгартириш киритишса, яхши бўларди.

— Достонларнинг халқимиз маънавий ҳаётида тутган ўрни ва тарбиявий аҳамиятига тўхталиб ўтсангиз.

— Ёшларимизни баркамол инсонлар этиб тарбиялашда халқ достонларининг ролини ошириш вақти келди. Қачонгача улар ғарб мусиқасининг дабдабасига бериладилар. Қаерга қарасанг рок-музика ёки яна алланима. Уларнинг диққатини тортиш бахшиларимизнинг маҳоратига ҳам боғлиқ. Достон куйлаш тошда гул ундиришдек гап. Куйлаганда тингловчилар сел бўлиб кетсин. Халқ достонларида кишини минг бор ҳаяжонга сола оладиган куч бор, уни ижро этишга кўп нарса боғлиқ.

Яширишнинг ҳожати йўқ, ҳозир ҳам бирор достондан бир-икки сатр ёд биладиганлар кам учрайди. Балки достончиликни янаям чуқурроқ ташвиқ қилиш керакдир. Ҳар куни неча соатлаб концертлар беришади. Булар кўпроқ замонавий артистларнинг қўшиқлари. Ораларида достонлардан юлиб олинган бир-икки терма учраб туради, албатта. Шундай бўлгач ёшлар қайси оҳангга йўрғалашсин.

Мен севиб куйлайдиган «Ошиқ Ғариб ва Шоҳсанам» достонининг охирида Ғариб бундай куйлайди:

Намак каби ҳар
қозонда қайнадим,
Тушиб ишқнинг
дарёсини бўйладим,
Шамар каби ганч
устида ўйнадим,
Халқ ман билан бўлса,
дор манга найлар?!

Шу тўрт сатрнинг ўзиёқ хулоса чиқариш учун етарли, деб ўйлайман. Бу сатрлар неча-неча авлодга умид бахш этган, буюк келажакнинг албатта бўлишига ишонтирган. Достонлардаги бундай шоҳ сатрлар ёшларимиз қалбини ҳам тўлқинлантириши турган гап.

— Ҳозир айрим достончилик мактаблари қайта оёққа тураяпти. Лекин бахшилар сонининг кўпаймаётганлиги кишини ташвишга солади.

— Халқ оғзаки ижодига шўро замонида етарли эътибор берилмаганлиги уларнинг ривожига салбий таъсир кўрсатувди. Айтиб ўтганимдек мактабларда достончилик сабоқлари кучайтирилса, ёшлар орасида мунтазам конкурслар ўтказилса истеъдодларни танлаб, уларга алоҳида эътибор берилса, бахшилар сафи кенгайса ажабмас.

Агар Тошкент Давлат маданият институтида халқ оғзаки ижодини, достончиликни ўргатадиган алоҳида бўлим ташкил этилса, янада яхши бўларди. Бу ҳам кўп булоқларнинг кўз очишига кўмаклашарди.

Яна бир таклифим бор. Бу ҳақда олдин ҳам кўп айтганман. Республика Театр арбоблари уюшмаси қошида бахшилар уюшмасини ташкил этиш, уларнинг бошини қўшиш керак. Биласизми, қардош Озарбайжонда бундай ошуғлар (бахшиларни шундай аташади) уюшмаси 1928 йилда тузилган. Уларнинг ишларига ҳавасинг келади. Бирорта халқ йиғини, катта анжуманлар уларсиз ўтмайди. Бизда ҳам достончиликка шундай эътибор қаратилса, савоб бўларди.

— Яқинда ойнаи-жаҳонда ижодингиз ҳақида видеофильм намойиш этилди. Унгача кам кўринардингиз.

— Ҳа. Бу икки-уч йил олдин ишланган фильм. Энди кам кўриниш масаласига келсак, таклиф қилишган пайтда тайёрмиз. Бунинг устига телевидениеда 3-4 соат достон куйлашнинг имкони йўқ. Шунинг учун ҳам кўпроқ радиога, овоз ёзиш студияларига умид боғлаганмиз. «Ошиқ Ғариб ва Шоҳсанам», «Гўрўғли ва Бозиргон», «Кунтуғмиш», «Нажиб ўғлон» каби достонлар менинг ижромда овоз ёзиш студияси томонидан 4-5 йил олдин ёзиб олинган. Саккиз соат давом этади. Ана шунга ўхшаш ёзувлар қилишни ният қилиб юрибман.

— Оға, ҳозир қандай ижодий ўй-ниятлар билан юрибсиз.

— Ёшим бир жойга бориб қолган бўлса ҳам, тинч ўтирганим йўқ. Изланяпман, достонлар куйлаб, достонсеварлар билан кўп жойларда учрашувлар ўтказяпман.

Бахшиларни «Бир актёр театри»га қиёслаш мумкин. Бошқарувчи ҳам, ижрочи ҳам, куй басталовчи ҳам ўзингиз. Бунинг қанчалик машаққатли иш эканини чамалаб кўраверинг.

— Тўйларга бориб турасизми?

— Авваллари бормасдим. Чунки яхши санъаткорми, ёмонми тўйга борса, ёмонотли бўларди, отарчи номини оларди. Бахшилар ҳеч қачон шахсий манфаатларини ўйлаб достон куйламаганлар. Тўй-томошаларда бир икки термани нари-бери айтиб, кейин халқдан «йиғим» олиш инсофдан эмас. Бахшилар кўпроқ, ўзларича куйлашга эҳтиёж сезадилар. Санъаткор тўйда тўғри [illegible]нгилда қатнашиши керак. Тўй ҳамма хурсандчиликка йиғиладиган жой.

— Рўзимбек оға, достонларни отангиздан «муқаддас тумор»дек қабул қилиб олгансиз. Шу меросни ишониб топширадиган издошларингиз борми?!

— Тўрт фарзандим бор. Улар мендан бошқача йўл тутишди. Балким невараларим менинг ўрнимни босар, яна билмадим. Бу ҳаётни менга худои-таола хатлаб топшириб қўйгани йўқ. Севимли достонларимни ишончли қўлларга қолдирсам, деб орзу қиламан.

«Халқ сўзи» мухбири
Ойбек РАҲИМ
суҳбатлашди.

ҲАМКОРЛИК РОБИТАЛАРИ

ФРАНЦИЯДА МАЛАКА ОШИРАДИЛАР

Франциянинг Руаян шаҳрида ўзбекистонлик мактаб ўқитувчиларининг бир ойлик малака ошириш ўқиши бошланди. Андижон, Бухоро, Тошкент, Нукус ҳамда республиканинг бошқа шаҳарларидан борган 16 ўқитувчи тил ўргатиш аудиовизуал усули мактабида сабоқ олади.

Уларга бу имкониятни Франциянинг Ўзбекистондаги элчихонаси яратиб берди. Элчихона иккала мамлакат ўртасидаги маданий ҳамкорлик дастурини амалга ошириш юзасидан анчагина иш қилди. Жумладан, элчихонанинг саъй-ҳаракати туфайли Тошкентда француз тили ахборот маркази ташкил этилган. Марказда олий ўқув юртлари ва мактабларнинг ўқитувчилари, талабалар малакаларини оширади. Бу ерда ўқиётганлар ихтиёрида компьютер техникаси, ўқув ва усуллар бўйича адабиётлар хонаси, видеокассеталар ҳамда ўқитишнинг бошқа техник воситалари бор. Тошкентдаги бу даргоҳ француз тилини ўрганиш ва тарғиб қилиш марказига айланиб қолган. Ўқитишнинг янги шакл ва усуллари олдин бу ерда синовдан ўтказилиб, кейин мактабларда жорий этилади.

Ўзбек ўқитувчиларининг Руаян шаҳрига сафари ҳам мамлакатларимиз ўртасида таълим соҳасидаги алоқаларни мустаҳкамлашга хизмат қилади. Ўқитувчиларнинг малака оширишини ташкил этиш, йўл, овқат ва турар-жой харажати ҳамда стипендияни Франция ўз зиммасига олган. Руаяндаги марказда ўзбек ўқитувчилари дарс беришнинг янги усуллари билан танишади ва уларнинг орасидан ўз мактабларига мосларини танлаб олади. Чет эллик мутахассислар ўзбекистонлик ҳамкасбларига француз тилини чуқур ўрганиш бўйича қўлланмаларни танлашда ҳам ёрдам кўрсатишга тайёр.

Бу гуруҳ қайтиб келганидан кейин Францияга ўзбекистонлик педагогларнинг бошқа гуруҳлари ҳам йўл олади.

Л. СТРУННИКОВА,
ЎзА мухбири.

ТОЖИКИСТОНДАН ХАБАРЛАР

ЯНГИ ТЕХНИКА ВОСИТАСИ

Душанбе шаҳридаги «Фарҳанг» кичик корхонаси қимматбаҳо тошларни қайта ишлайдиган қурилма яратди. Тожикистон Фанлар академияси ва техника университети олимлари бу ишга катта ҳисса қўшдилар. Ҳозир кичик корхона буюртмалар асосида янги техника воситасини ишлаб чиқармоқда.

ЛИЦЕЙ ОЧИЛДИ

Тожикистоннинг Турсунзода шаҳрида турк лицейи фаолият кўрсатаётганига икки йил бўлаяпти. Яқинда Душанбе шаҳрида ҳам турк лицейи очилди. Унда 150 нафар талаба ўқимоқда. Лицей қошида ташкил этилган иқтисодий коллежда эса 100 нафар ўқувчи таҳсил ола бошлади. Унда маҳаллий муаллимлар билан бирга 22 нафар туркиялик ўқитувчи ва тарбиячи ишламоқда. Ҳаражатларни Туркиянинг «Озал шекали» ширкати ўз зиммасига олган. Бундай билим масканларини республиканинг бошқа шаҳарларида ҳам ташкил этиш мўлжалланмоқда.

ТУМАН НОМИ ЎЗГАРДИ

Тожикистонда давлат ва жамоат арбоби Жаббор Расулов номи ҳурмат билан тилга олинади. Республика Олий Кенгаши қарори билан Ленинобод вилоятидаги Пролетар туманига Жаббор Расулов номи берилди. Туман аҳолиси бу қарорни мамнуният билан кутиб олди.

Турон ТЎЙЧИЕВ,
(ЎзА).

ЭЪЛОНЛАР

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АКЦИОНЕР-ТИЖОРАТ ДЕҲКОНЧИЛИК САНОАТ БАНКИНИНГ ТАЪСИСЧИЛАРИ ВА АКЦИОНЕРЛАРИ ДИҚҚАТИГА !

1994 йил 5 МАРТ ЭРТАЛАБ СОАТ 10.00 да УШБУ БАНК АКЦИОНЕРЛАРИНИНГ УМУМИЙ ЙИҒИЛИШИ ТОШКЕНТ ШАҲАР, ЎЗБЕКИСТОН ШОҲ КЎЧАСИ, КООПЕРАТОРЛАР УЙИДА ЎТАДИ.

КУН ТАРТИБИ:

1. *ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ АКЦИОНЕР—ТИЖОРАТ ДЕҲҚОНЧИЛИК САНОАТ БАНКИНИНГ 1993 ЙИЛ ИШ ЯКУНЛАРИ ВА 1994 ЙИЛГА БАНК ФАОЛИЯТИНИНГ АСОСИЙ ЙУНАЛИШЛАРИ ТЎҒРИСИДА.*
2. *БАНКИНИНГ 1993 ЙИЛ ЙИЛЛИК БАЛАНСИ ВА ОЛГАН ФОЙДАСИ ТЎҒРИСИДАГИ ҲИСОБОТИНИ ТАСДИҚЛАШ.*
3. *ТАФТИШ КОМИССИЯСИНИНГ ҲИСОБОТИНИ ТАСДИҚЛАШ.*
4. *БАНК УСТАВИГА ЎЗГАРТИРИШЛАР ВА ҚЎШИМЧАЛАР КИРИТИШ ҲАҚИДА.*
5. *БАНК КЕНГАШИНИНГ ТАРКИБИ ҲАҚИДА.*

УМУМИЙ МАЖЛИС КУН ТАРТИБИГА ЎЗГАРТИРИШ КИРИТИШ, ШУНИНГДЕК БАНК ФАОЛИЯТИНИ ЯХШИЛАШ БЎЙИЧА ТАКЛИФЛАРИНГИЗНИ ҚУЙИДАГИ МАНЗИЛГА ЮБОРИШИНГИЗНИ СЎРАЙМИЗ:

ТОШКЕНТ ШАҲРИ, МУҚИМИЙ КЎЧАСИ, 43.
ТЕЛЕФОН 78—12—96, 78—10—94.

UZBEKISTAN airways

ИШБИЛАРМОН КИШИЛАР, ТУРИСТЛАР !
''Ўзбекистон ҳаво йуллари''
миллий авиакомпанияси сизларни

ТОШКЕНТ - СЕУЛ - ТОШКЕНТ

маршрути бўйича ИЛ-62М самолётида амалга ошириладиган чартер рейси дастурига мувофиқ қуйидаги режимда сайрга ТАКЛИФ ҚИЛАДИ:

Тошкентдан самолётнинг учиш вақти	20 январь, 1,11,21 февраль, 1,11,21 март (Соат 02.00 - маҳаллий вақт билан)
Самолётнинг Сеулга келиши	13.30 (маҳаллий вақт билан)
Сеулдан самолётнинг учиш вақти	21 январь, 2,12,22 февраль, 2,12,22 март (соат 15.00 - маҳаллий вақт билан)
Самолётнинг Тошкентга келиш вақти	20.00 (маҳаллий вақт билан)

Авиа чипталарини рўйхатдан ўтказиш масалалари бўйича бронлаштирилган ва чипталарни сотиш комплексига қуйидаги адрес бўйича мурожаат қилишингиз мумкин:

Ш.Руставели кўчаси, 9.

ҚУРИЛИШ МАВСУМИГА ТАЙЁРМИСИЗ ?

"ИРИТ-2" КИЧИК КОРХОНАСИ энг арзон хом ашё - маҳаллий тупроқдан стандартлаштирилган ғишт ва қурилиш блоклари ишлаб чиқариш учун қурилиш ускуналарини сотиб олишни тавсия қилади. Бу ускуналарда соатига 180 дан 540 донагача чидамлилиги 50 кг/см² бўлган ғишт ишлаб чиқариш мумкин. Иш жараёнида сув ва цемент қўлланилмайди.

Бу ускуна икки йилдан буён Ўзбекистоннинг ҳамма жойида ишлатиб келинмоқда. Қишлоқ қурилишида ва паст қаватли иморатларни тиклашда унинг ўрнини ҳеч нарса боса олмайди. Биз белгиланган нархлар бўйича ишлаб, маблағингизни қадрсизланишдан сақлаймиз. Ускунани ўзимиз ишга тушириб беришни зиммамизга оламиз. Кафолат хизмат кўрсатишни таъминлаймиз ва ундан кейинги хизматга ҳам тайёрмиз.

Эртанги қурилиш мавсумини бугундан ўйланг !

Манзилимиз: 700143, Тошкент шаҳри, Ф.Хўжаев кўчаси, 34, Автоматлаштириш ва ҳисоблаш техникаси бўйича ихтисослаштирилган хўжалик ҳисобидаги тажриба ишлаб чиқариш-лойиҳалаш конструкторлик бюроси, "ИРИТ-2" кичик корхонаси.

Телефонлар: 62-52-91 (соат 9.00 дан 17.00 гача)
22-32-51 (соат 18.00 дан кейин).

Ўзбекистон Республикаси Алоқа вазирлиги давлат алоқа назорати жамоаси Тошкент вилояти бошлиғи А. Қ. Пўлатовга турмуш ўртоғи

Муяссар ПУЛАТОВА-

нинг бевақт вафот этганлиги муносабати билан чуқур таъзия изҳор қилади.

ХАЛҚ СЎЗИ • НАРОДНОЕ СЛОВО

• ТЕЛЕФОНЛАР:
маълумот учун 33-07-48;
эълонлар бўлими 32-09-25.
Индекс: 64608.

МУАССИСЛАР:
Ўзбекистон Республикаси Олий Кенгаши Раёсати ва Ўзбекистон Республикаси Вазирлар Маҳкамаси.

Бош муҳаррир: Анвар ЖЎРАБОЕВ

ТАҲРИР ҲАЙЪАТИ:
Абдунаби БОЙҚЎЗИЕВ, Эсиргап БОЛИЕВ (масъул котиб, «Халқ сўзи»), Эркин ВОҲИДОВ, Миракмал МИРАЛИМОВ, Салоҳиддин МУҲИДДИНОВ (бош муҳаррир ўринбосари, «Халқ сўзи»), Лев ПАК (бош муҳаррир ўринбосари, «Народное слово»), Людмила ПОРФИРЬЕВА, Қулаҳмад РИЗАЕВ, Александр ТЮРИКОВ, (масъул котиб, «Народное слово»), Шавкат ЯҲЕЕВ, Примқул ҚОДИРОВ, Муҳаммаджон ҚОРАБОЕВ, Саидаҳрор ҒУЛОМОВ.

• МАНЗИЛИМИЗ:
700000, ГСП
Тошкент шаҳри,
Матбуотчилар кўчаси, 19-уй.

Навбатчи муҳаррир — А. Йўлдошев, навбатчи — И. Жиянов.

Рўйхатдан ўтиш тартиби № 0001. Буюртма Г — 754.441. 77698 нусхада босилди, ҳажми — 2 табоқ. Офсет усулида босилган. Қоғоз бичими А — 2. Босишга топшириш вақти — 21.00 Босишга топширилди 21.40

«Шарқ» нашриёт- матбаа концерни. Корхона манзили: «Буюк Турон» кўчаси, 41-уй. 1 2 3 4 5 6